

Handbok Lokal Krisberedskap

TIPS!

Prenumerera på Beredskapsnytt

Är du intresserad av beredskapsfrågor, är frivillig inom första hjälpen, krisstöd, insatsledare eller insatsansvarig och vill ha uppdaterad information och nyheter? Prenumerera på Beredskapsnytt – anmälan hittar du på Rednet.

Version: 4.0

Fastställd datum: 2024-03-27

Fastställd av: Ylva Jonsson Strömberg. Enhetschef Krishantering och beredskap

Ansvar för uppföljning och revidering: Verksamhetsutvecklarna inom lokal krisberedskap på enheten Krishantering och beredskap

Foto framsida: Peter Hodgson/Röda Korset

Lokal krisberedskap – från plan till handling

Röda Korset är världens främsta katastroforganisation. Vi finns på plats före, under och efter konflikter, naturkatastrofer och andra kriser. Vi ska förhindra och lindra mänskligt lidande var och när det förekommer, skydda liv och hälsa och säkerställa respekt för varje människas värde, särskilt under tider av väpnad konflikt och andra nödsituationer. För att kunna agera vid olika typer av kriser i samhället utvecklar och stärker vi vår krisberedskap. Fler människor i akut kris ska få relevant stöd på ett effektivt och hållbart sätt. Röda Korset har även ett unikt mandat i händelse av väpnad konflikt. Vi arbetar för att informera om den humanitära rätten, och exempelvis vilka roller och ansvar som finns vid väpnad konflikt. Röda Korset kan även bidra med stöd till civilbefolkningen, såsom genom att distribuera humanitär nödhjälp.

I Sverige gör Röda Korset insatser, både små och stora, där vi, som ett komplement till samhällets reguljära krisarbete, bland annat bidrar med frivilliga som kan erbjuda krisstöd, första hjälpen och materiellt stöd i form av kläder och annat. Vi har även lokaler på många platser i landet där vi kan erbjuda skydd från väder och vind, en kopp kaffe och någon att prata med. Några exempel på större händelser där vi agerat är under flyktningmottagandet 2015–2016, attacken i Stockholm 2017, skogsbränderna sommaren 2018, coronapandemin 2020 och flyktningmottagandet 2022. Vi har i dessa krisinsatser bidragit med krisstöd, första hjälpen, materiellt stöd och information i samverkan med olika lokala, regionala och nationella aktörer. Utöver dessa större insatser har vi runt om i landet agerat i stort antal lokala insatser, såsom olyckor, naturrelaterade kriser, bränder och vid social oro.

Krisberedskap är ingen verksamhet i sig, utan en pågående process av planering och förberedelser för att kunna ställa om från vardag till kris när något akut inträffar. Genom landsomfattande närvaro och stor lokalkännedom har Svenska Röda Korset goda förutsättningar att bidra till samhällets krisberedskap i hela landet. En av de viktigaste pusselbitarna i att göra detta är att bygga upp en välfungerande lokal krisberedskap, med fokus på att kretsen/kretsar i samverkan upprättar en krisberedskapsplan som årligen övas och att frivilliga har relevant kunskap för sina uppdrag.

Den här handboken ger stöd och råd i hur kretsen/kretsar i samverkan tar fram en sådan plan och förstärker förmågan att agera i en kris. Den ger också vägledning för arbetet inför, under och efter en verklig krissituation. Handboken bygger på frivilliga, förtroendevalda och tjänstepersoners samlade kunskaper och erfarenheter från Svenska Röda Korsets lokala, nationella och internationella arbete. Den kan med fördel läsas från början till slut, men genom tydliga rubriker går det också att enkelt hitta information kring specifika frågor.

Tillsammans bygger vi upp en krisberedskap som möter de förväntningar vi och andra har på Svenska Röda Korset i en akut situation. **Vi tar sikte mot 2030 och är en humanitär kraft som stärker människor och samhällen och agerar snabbt vid kris, lokalt, nationellt och internationellt (Svenska Röda Korsets strategiska inriktning 2024–2030).**

Lycka till!

Innehållsförteckning

1. Definitioner	6
2. Samhällets krisberedskap	9
2.1 Tre principer för samhällets krisberedskap	10
3. Röda Korsets krisberedskap i Sverige	11
3.1 Varför vi agerar vid en kris	11
3.2 Vad vi gör när något händer	11
3.2.1 Krisstöd	12
3.2.2 Första hjälpen	13
3.2.3 Frivilligsamordning	13
3.2.4 Mötesplatser	13
3.2.5 Information	13
3.2.6 Hantering av gåvor	13
3.2.7 Insamling av pengar	13
3.2.8 Stöd till aktiva i räddningsarbetet	13
3.2.9 Logistik	13
3.3 Målgruppen för vårt stöd	14
3.4 Mångfald och inkludering	14
3.5 Säkerställande av rättigheter	14
3.6 Våra grundprinciper	15
3.7 Skyddsemlen och logotyp	15
3.8 Hur vi organiserar oss	16
4. Att förbereda för krisinsatser	19
4.1 Lokal krisberedskapsplan	19
4.2 Olika nivåer av krisberedskap	25
4.3 Praktiska frågor	25
4.3.1 Västar och personkort	25
4.3.2 Utdrag ur belastningsregistret	26
4.3.3 Tystnadslöfte	26
4.3.4 Lokaler och utrustning	26
4.3.5 Ekonomi	26
4.3.6 Försäkringar	27
4.3.7 Hantering av gåvor från allmänheten och företag	27
4.3.8 Materiellt bistånd	27
4.4 Frivilligroller och utbildning	27
4.4.1 Kretsanställda	30
4.4.2 Frivilliga med yrkeslegitimation	30
4.4.3 Mottagning av spontanfrivilliga	30

4.5 Intern och extern samverkan	31
4.5.1 Intern samverkan	31
4.5.2 Extern samverkan	31
4.5.2.1 Kommuner	32
4.5.2.2 Länsstyrelser	33
4.5.2.3 Regioner	33
4.5.2.4 Ideella organisationer	33
4.5.2.5 Privata aktörer	33
4.5.2.6 Nätverk	33
4.6 Stöd till frivilliga	34
4.7 Övning ger stark beredskap	34
5. Att agera i kris	35
5.1 Före en krisinsats	35
5.1.1 Initiering	35
5.1.2 Lägesbild, initial behovsbedömning	35
5.1.3 Säkerhet	36
5.1.4 Beslut om insats	37
5.1.5 Bemanna insatsen	37
5.2 Under en krisinsats	38
5.2.1 Planera och schemalägg insatsen	38
5.2.2 Fortlöpande bedömning	38
5.2.3 Stöd till frivilliga	40
5.2.4 Samverka internt och externt	40
5.2.5 Dokumentera insatsen löpande	40
5.2.6 Kommunicera insatsen	40
5.3 Efter en krisinsats	41
5.3.1 Informera berörda om beslut om att avsluta insatsen	41
5.3.2 Stöd till frivilliga efter en krisinsats	41
5.3.3 Återställa lokaler och material samt hantera skänkta gåvor	41
5.3.4 Uppföljning och utvärdering	42
5.3.5 Avsluta med samverkanspartners	43
5.3.6 Uppmärksamma och tacka frivilliga och bidragsgivare	43
5.4 Olika sorters krisinsatser	43
5.4.1 Krisberedskap vid social oro	43
5.4.2 Beredskap vid höjd beredskap och väpnad konflikt	43
Bilagor 1–16	45
Sökordsregister	68

1. Definitioner

Bedömnings- och krisinsatsledare (BKL): En roll inom Svenska Röda Korsets krisledningsorganisation. BKL kan på uppdrag av TiB eller nationell krisledningsstab skickas till en händelseplats för att genomföra en behovsbedömning. BKL kan även stödja, eller vid behov leda, en lokal insats och är utbildad i frivilligsamordning inklusive att rekrytera, ta emot, introducera och organisera befintliga, nya och tillfälliga frivilliga inom Svenska Röda Korsets krisinsatser.

Behovsbedömning: Innan Svenska Röda Korset påbörjar en insats görs en initial behovsbedömning vilket innebär en övergripande bedömning av behov för planering av insatsen. Utifrån den kan vi sedan resurssätta insatsen både vad gäller frivilligresurser och materiella resurser. Bedömningar görs sedan löpande under insatsen då såväl målgruppens som frivilligas behov kan förändras. Notera att begreppet också används för att bedöma behov i kretsens ordinarie verksamheter.

Behovsinventering: Inventering av målgruppens behov som genomförs av frivilliga i insatsen och bidrar till behovsbedömningen.

Beredskapslager: Svenska Röda Korset har ett antal beredskapslager, på flera platser i landet, som kan användas för att få ut materiel till en händelseplats med kort varsel. Resurserna i beredskapslagren kan återopas av TiB eller nationell krisledningsstab.

Beredskapspartners: Nationellt har Svenska Röda Korset avtal med ett antal företagspartners, som vid en insats kan bidra med olika resurser, exempelvis kostnadsfria transporter, resor och logi. Dessa resurser kan enbart återopas av nationell krisledningsstab.

Frivilligledare: Frivilligledaren har inte någon definierad roll i kris då de frivilliga leds av en särskild utsedd insatsledare. Frivilligledaren ansvarar för frivilliggruppen i vardagen, det vill säga ansvarar för rekrytering, utbildning och gruppsammanhållning med mer. Frivilligledaren kan dock ha en viktig roll i att stötta insatsansvarig exempelvis med bemanningen.

Första hjälpen: Första hjälpen (fysisk och psykologisk) är en medmänsklig handling som innebär omedelbar hjälp till en sjuk eller skadad person samt att bemöta psykiska reaktioner efter allvarliga händelser. Det handlar om att utföra livsuppehållande åtgärder och behandla enklare former av fysisk skada och sjukdom samt främja trygghet, lugn, tillit, samhörighet och hopp. Syftet med första hjälpeninsatser är att rädda liv, lindra lidande, identifiera riskfyllda situationer, förebygga sjukdom och skador samt främja tillfrisknande och återhämtning.

Förstahjälpare: En person som är utbildad av Svenska Röda Korset inom första hjälpen och psykologisk första hjälpen, och ingår i Svenska Röda Korsets Första hjälpen-grupper. En förstahjälpare har genomgått kursen Att vara förstahjälpare. Dessa grupper är en del av kretsarnas lokala krisberedskap och erbjuder i sitt vardagsuppdrag organiserad olycksfallsberedskap vid såväl ideella som kommersiella arrangemang.

Höjd beredskap: För att stärka Sveriges försvarsförmåga kan regeringen besluta om höjd beredskap. Det finns två nivåer av höjd beredskap: skärpt beredskap och högsta beredskap. Högsta beredskap råder om Sverige är i krig/väpnad konflikt. Regeringen beslutar om höjd beredskap om Sverige är i krigsfara eller vid allvarlig säkerhetspolitisk kris i vårt närområde.

Insatsansvarig: En person som ingår i den lokala krisledningen och har genomgått kursen Att leda en krisinsats. Insatsansvarig har det högsta beslutsmandatet i en lokal insats och ansvarar för att säkerställa att insatsledaren har de resurser (materiella och personella) som krävs för att genomföra insatsen. Insatsansvarig ansvarar också bland annat för att föra dokumentation (loggning) samt för uppföljning av insatsen och rapportering. Insatsansvarig kan arbeta ensam och har då rollen som både insatsledare och insatsansvarig, eller leda en lokal stab.

Insatsledare: En person som ingår i den lokala krisledningen, har genomgått kursen Att leda en krisinsats och har det operativa ansvaret på händelseplatsen under en kris, det vill säga leder och fördelar arbetet, samordnar Röda Korsets insatser och samverkar med andra aktörer på plats.

Kris: En kris är en händelse som drabbar många människor och stora delar av samhället och hotar grundläggande värden och funktioner. Kris är ett tillstånd som inte kan hanteras med normala resurser och organisation. En kris är oväntad, utanför det vanliga och vardagliga och att lösa krisen kräver samordnade åtgärder från flera aktörer.¹

Kris är det samlingsbegrepp Svenska Röda Korset främst använder för att beskriva allvarliga händelser. Ofta används begreppet kris också för att beskriva händelser som drabbar enskilda personer, såsom dödsfall eller sjukdom. Användningen av begreppet kris i denna handbok och i Svenska Röda Korsets krisberedskap generellt syftar dock till allvarliga händelser som sker på samhällsnivå.

Krisberedskap: Med krisberedskap avses förmågan att genom utbildning, övning och andra åtgärder samt genom den organisation och de strukturer som skapas före, under och efter en kris förebygga, motstå och hantera krissituationer.

Krisberedskapsansvarig: En person som fått i uppdrag av kretsstyrelsen att ha det övergripande ansvaret för kretsens krisberedskap. Personen kan sitta inom styrelsen eller agera på uppdrag av kretsstyrelsen.

Krisberedskapsgrupp: En grupp av frivilliga med utbildning för sina särskilda roller² och med särskilt ansvar för kretsens krisberedskap.

Krisstödjare: En person som har tackat ja till att ingå i kretsens lokala krisberedskap och som genomgått kursen Att vara krisstödjare.

Logistik: Kunskapen om att leda och kontrollera materialflöden, det vill säga att få fram rätt saker i rätt tid till rätt plats och rätt kostnad. Inom Röda Korsets krisberedskapsarbete handlar det om allt arbete som görs för att förbereda sig inför kriser. Det innefattar att ha speciella rutiner för inköp, transport, förvaring och tillsyn av saker som behövs vid en kris. Exakt vilka behov som finns varierar beroende på hur stor kretsen är och på de lokala förutsättningarna.

Logistiker: Personer med särskild kompetens inom logistik. Dessa kan vara såväl tjänstepersoner som frivilliga med särskild kunskap inom logistik (anpassad till Röda Korsets aktiviteter, förutsättningar och behov).

Lokal krisberedskap: Svenska Röda Korsets krisberedskap utgår från den förmåga kretsarna byggt upp och organiserat lokalt, på egen hand eller i samverkan med andra kretsar i närområdet, antingen i den egna kommunen eller i närliggande kommuner. Förmågan utgörs av kretsarnas frivilliga och materiella resurser, samt av det nätverk av företag och organisationer som med sina respektive resurser kan bidra till myndigheternas hantering av kriser.

Lokal krisberedskapsplan: En lokal krisberedskapsplan är en beskrivning av hur kretsens krisberedskap är organiserad och innehåller bland annat uppgifter om vem som ska kontaktas i händelse av kris, vilka verksamheter kretsen bedriver i vardagen, hur många frivilliga som finns inom respektive verksamhet, vilka materiella resurser, kontakter och nätverk kretsen har samt vilket mandat den lokala krisledningen har fått av kretsstyrelsen. Det åligger kretsstyrelsen att förvalta krisberedskapen genom att säkerställa att planen hålls uppdaterad avseende såväl kontaktuppgifter som övriga uppgifter. Vid byte av kretsstyrelse är det därför av yttersta vikt att den nytillträdda styrelsen tar vid och fortsätter att utveckla den lokala krisberedskapen.

Lokal krisledning: Den funktion som leder insatsen lokalt. I krisledningen ingår insatsansvarig, eventuell lokal stab och insatsledaren.

1 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar (MSB777).

2 De särskilda rollerna är insatsledare/insatsansvarig, krisstödjare, förstahjälpare i första hjälpen-grupp och logistiker

Nationella poolen: Den nationella poolen består av frivilliga, med olika roller, som med kort varsel är redo att agera i en kris över hela Sverige. Syftet är att de frivilliga i poolen ska kunna förstärka den lokala krisberedskapen där krisen har inträffat. Poolen ska bestå av frivilliga med olika roller, såsom första hjälpare, insatsledare, krisstödjare och logistiker.

Nationell krisledningsstab: Den nationella krisledningsstaben är en del av Svenska Röda Korsets krisorganisation (se ovan) och tillsätts av TiB på mandat av berörd avdelningschef. Den nationella krisledningsstaben har tre möjliga funktioner:

- 1) stödja en lokal krisinsats när behov finns,
- 2) leda lokal insats när det saknas förmåga hos kretsen eller när krets saknas i kommunen. Den nationella krisledningen kan exempelvis stötta en lokal insats med behovsbedömning, insatsledning och frivilligsamordning.
- 3) leda en nationell insats eller samordna lokala insatser över en större geografisk yta.

POSOM: Förkortning för psykiskt och socialt omhändertagande. Många kommuner har så kallade POSOM-grupper som kan kallas in för att stötta drabbade och närstående vid större händelser. Stödet består ofta av stöd till individer och familjer, eller upprättande av informations- och stödcentrum. I vissa kommuner kallas dessa grupper i stället för krisstödsgrupper.

Psykologisk första hjälpen: En metod med syfte att skapa lugn, trygghet, tillit samhörighet och hopp i det akuta skedet av svåra händelser.³ Metoden används för att hjälpa någon att sänka stressnivån och stärka förmågan att hantera det inträffade. I praktiken handlar det om att tillgodose grundläggande behov. Det ingår även att ge tillförlitlig information, att hjälpa drabbade att få kontakt med närstående, och kunna informera om andra aktörers stödinsatser.

Svenska Röda Korsets krisorganisation: Svenska Röda Korsets krisorganisation är benämningen på Svenska Röda Korsets samlade resurser i en krisinsats, såväl frivilliga som tjänstepersonsorganisation, samt utrustning. Krisorganisationen utgörs av den nationella krisledningsstaben (se nedan) och de förstärkningsresurser som finns tillgängliga för uppdraget. Dessa är Svenska Röda Korsets

Tjänsteperson i beredskap (TiB), Bedömnings- och krisinsatsledare (BKL) och den nationella poolen vilket finns beskrivet i Svenska Röda Korsets nationella krisberedskapsplan.

Särskilda roller inom Svenska Röda Korsets

krisberedskap: De särskilda rollerna är insatsledare/insatsansvarig, krisstödjare, förstahjälpare i första hjälpen-grupp och logistiker. Frivilliga inom dessa roller har gått verksamhetsspecifika kurser och är en del av kretsens krisberedskap.

Tjänsteperson: En person som är anställd av en kretsstyrelse och arbetar i en krets eller av Svenska Röda Korset och arbetar i tjänstepersonsorganisationen som leds av generalsekreteraren.

Tjänsteperson i beredskap (TiB): Svenska Röda Korset har en Tjänsteperson i beredskap, som i händelse av kris ska se till att Röda Korsets krisberedskapsresurser nyttjas på bästa sätt. TiB nås dygnet runt och är ofta den första larminstansen hos Röda Korset för statliga myndigheter och andra aktörer inom samhällets krisberedskap. TiB nås på telefonnummer 08-452 46 50.

Totalförsvar: Totalförsvar är den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig/väpnad konflikt. Sveriges totalförsvar består av militärt försvar och civilt försvar. Militärt försvar genomförs av Försvarsmakten och andra stödjande försvarsmyndigheter. Civilt försvar är den verksamhet som bedrivs av statliga myndigheter, kommuner, regioner, privata företag och frivilligorganisationer. Det övergripande målet för totalförsvaret ska vara att ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna Sveriges säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet.

Väpnad konflikt: Väpnad konflikt är den mer korrekta termen för det som i vardagslag benämns ”krig”. Vid väpnad konflikt gäller den internationella humanitära rätten (krigets lagar). Det finns två typer av väpnade konflikter: Internationella väpnade konflikter som utspelar sig mellan två eller flera stater, och icke-internationella väpnade konflikter, som innefattar regeringsstyrkor och icke-statliga väpnade grupper, eller endast mellan icke-statliga väpnade grupper, inom en stat.

3 Socialstyrelsen, Krisstöd vid allvarlig händelse, (2008-123-16).

Foto: Marie Sparréus

2. Samhällets krisberedskap

I Sverige ligger ansvaret för krishantering i första hand hos den eller de aktörer som är närmast berörda, exempelvis den kommun som drabbas och den eller de samhällssektorer som är inblandade.

Kommunerna har en central roll i svensk krisberedskap som geografiskt områdesansvariga på lokal nivå. Vid större kriser blandas fler aktörer in. Om flera kommuner är drabbade har länsstyrelserna det samordnande ansvaret. Växer krisen ytterligare kan resurser från myndigheter på nationell nivå komma att behövas.

Sverige har även en högre regional nivå, där de 21 länsstyrelserna är indelade i sex civilområden, med varsin civilområdesansvarig länsstyrelse. Inom civilområdet så samverkar Försvarmakten och

länsstyrelserna för att samordna totalförsvaret på regional nivå. Vid fredstida krissituationer som berör flera län inom civilområdet ska den civilområdesansvariga länsstyrelsen också ha förmåga att utgöra en gemensam funktion för stöd till länsstyrelsernas hantering av krisen.

Regeringen ansvarar ytterst för krishanteringen på nationell nivå men den faktiska hanteringen av en händelse ligger på berörda myndigheter.

60 myndigheter är utpekade som beredskapsmyndigheter. Dessa är indelade i olika beredskapssektorer med varsin sektorsansvarig myndighet. Inom beredskapssektorerna så samverkar myndigheterna för att kunna agera snabbt och bra vid en kris.

I Sverige finns väl fungerande samhällsfunktioner i form av polis, räddningstjänst och ambulans som tar hand om livsnödvändiga räddningsinsatser. I många kommuner finns även skyddsfunktioner som krisstödsgrupper/POSOM som har till uppgift att ge stöd till drabbade i samband med en allvarlig händelse eller kris.

Svenska Röda Korset (hädanefter Röda Korset) har en stödjande roll till staten och kan finnas där när samhällets resurser inte räcker till eller behöver förstärkas.

TIPS!

Webbkursen Krisberedskap och totalförsvaret i Sverige lär dig mer om samhällets krisberedskap. Kursen hittar du på Rednet.

2.1 Tre principer för samhällets krisberedskap

Samhällets krisberedskap vilar på tre grundläggande principer:⁴

Ansvarsprincipen: En kris ska hanteras utifrån ordinarie ansvarsförhållanden: den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden ska ha det också under en krissituation. Aktörerna ska även stödja varandra och samverka. Det betyder att en kommun hanterar kriser som uppstår inom skola, äldreomsorg eller övrig kommunal verksamhet och att en region är ansvarig för hälso- och sjukvården i händelse av kris och så vidare.

Närhetsprincipen: En kris ska hanteras där den inträffar och av de som är närmast berörda och ansvariga. Det är alltså i första hand den drabbade kommunen och den aktuella regionen som leder och arbetar med insatsen. Om de lokala resurserna inte räcker till kan de förstärkas med regionala och nationella insatser.

Likhetsprincipen: Under en kris ska verksamheten så långt det är möjligt fungera på liknande sätt som vid normala förhållanden. Verksamheten ska också, om det är möjligt, skötas på samma plats som under normala förhållanden.

3. Röda Korsets krisberedskap i Sverige

Vi tar sikte mot 2030 och är en humanitär kraft som stärker människor och samhällen och agerar snabbt vid kris, lokalt, nationellt och internationellt.

Svenska Röda Korsets strategiska inriktning 2024–2030

3.1 Varför vi agerar vid en kris

Röda Korset ska förhindra och lindra mänskligt lidande var och när det än förekommer. Det framgår av vår ändamålsparagraf i stadgarna och utgör grunden till varför vi som förening finns till. Att skydda liv och hälsa i händelse av en akut kris är en viktig del av vårt uppdrag som del av den Internationella rödakors- och rödahalvmånerörelsen. I Sverige är det Svenska Röda Korset som bär detta uppdrag. Våra grundprinciper är vår utgångspunkt och kompass när vi möter människor, i vardag och kris.

Riksstämman 2023 fastslog en ny strategisk inriktning för Svenska Röda Korset. I denna håller vi fast vid att vi måste fortsätta att flytta fram positionerna och rollen som en samhällsaktör inom kris- och beredskapsområdet.

För att vi ska leva upp till vårt uppdrag behöver vi utveckla vår krisberedskap både lokalt och nationellt. Den lokala förmågan att agera i händelse av kris stärks genom att vi tar fram och löpande uppdaterar lokala krisberedskapsplaner, utbildning av frivilliga och samverkan med andra samhällsaktörer. Till stöd för detta arbete finns utbildningar, material och tjänsteorganisationen.

Kretsstyrelsen ansvarar för att kretsen har en lokal krisberedskap som dokumenterats i en lokal krisberedskapsplan. Krisberedskapsplanen beskriver kretsens uppskattade förmåga att agera i en kris. I krisberedskapsplanen är det viktigt att få med vilka resurser som finns, vilket mandat kretsens krisledning fått av kretsens styrelse, kontaktuppgifter samt information om samverkanspartners.

Lokal krisberedskap i Röda Korset innebär:

- Den faktiska förmågan hos kretsen/kretsar i samverkan att kunna ställa om ordinarie verksamheter till krisinsatser utifrån behov. Det innebär

att gå från vardag till kris. (Hädanefter kommer vi skriva kretsen när vi menar kretsen eller kretsar i samverkan.)

- Ett förhållningssätt. Alla rödakorsare behöver vara medvetna om att den vardagliga verksamheten kan behöva anpassas vid krissituationer. Alla rödakorsare behöver även känna till hur den kan agera när något händer.
- En pågående process av planering och förberedelser för att kunna agera vid kriser. Ansvarsfördelning och rutiner måste finnas på plats redan innan en händelse inträffar. I processen ingår också att regelbundet öva sin organisation, ha tydligt definierade roller och samverka internt och externt.

Inom Röda Korset finns även en nationell krisledningsorganisation, som kan agera som komplement och stöd till kretsarnas krisberedskap. Denna funktion består bland annat av Tjänsteperson i beredskap (TiB), en nationell krisledningsstab och bedömnings- och krisinsatsledare (BKL). Läs mer om denna organisation under avsnitt **3.8 Hur vi organiserar oss**.

3.2 Vad vi gör när något händer

Röda Korset är ett stöd när samhällets övriga resurser inte räcker till och behöver förstärkas. Vi kan antingen agera på eget initiativ eller på förfrågan av exempelvis en kommun, en räddningsledare eller en länsstyrelse.

Vi förbereder oss innan krisen inträffar, bland annat genom utbildningsinsatser i första hjälpen, krisstöd och insatsledning. När en kris inträffar kan vi agera på olika sätt. Beroende på vad som inträffat och vilka behov som uppstår kan vi svara med olika typer av insatser. Det kan exempelvis handla om att en krets behöver ställa om vardagsverksamheten genom att öppna upp sin mötesplats eller second hand-butik och ta emot människor utöver ordinarie öppettider. Andra vardagsverksamheter såsom rödakorsvärdar,

Foto: Tomas Arleno

besöksverksamhet eller läxhjälp kan också behöva ställas om, det vill säga utökas utöver ordinarie tider eller ändra fokus för att möta akuta behov. Det kan också finnas tillfällen då vi behöver starta upp helt nya verksamheter för att möta behov som uppstår under en kris. Detta gjordes exempelvis i samband med coronapandemin med start 2020.

En del insatser kan inledningsvis verka hamna utanför vårt uppdrag och mandat, men kan ha stor betydelse för drabbade. Ett exempel på detta var i samband med fågelinfluensautbrottet 2020 då vi, på förfrågan från Jordbruksverket, erbjöd krisstöd till den personal som medverkade vid saneringen av stallarna och till den drabbade ägarfamiljen.

Ibland inträffar händelser som gör att vi behöver stärka upp våra vardagsverksamheter med exempelvis frivilliga som gått Röda Korsets särskilda utbildningar för att bli förstahjälpare eller krisstödjare.

I en insats kan flera aktiviteter behöva pågå parallellt. Detta kan exempelvis innebära att krisstödjare och/eller första hjälpare gör en akutinsats på en plats samtidigt som den lokala kretsen öppnar upp sina lokaler eller utökar öppettiderna för att exempelvis kunna ta emot lindrigt skadade, oskadade eller närstående till drabbade. Då behövs en samordning av exempelvis en insatsledare eller insatsansvarig för att säkerställa effektivt stöd till drabbade.

Vad en krets kan göra i händelse av en kris måste anpassas utifrån kretsens lokala förutsättningar och kapacitet. Här följer några exempel på vad Röda Korset kan bidra med lokalt.

3.2.1 Krisstöd

Psykosocialt stöd är ett samlingsbegrepp för verksamhet som bidrar till att öka människors psykiska och sociala förmåga att klara av vardagen. Röda Korsets vardagsverksamheter bidrar på olika sätt till psykosocialt stöd genom verksamheter som ger meningsfullhet och stärker personers välmående. När en akut svår händelse inträffar så pratar vi i stället om krisstöd. Krisstöd och är en del av vår krisberedskap. Det psykosociala stöd som ges i vardagen är en viktig grund för krisstödet vid akuta händelser. När vi talar om krisstöd fokuserar vi på en akut svår situation för en individ eller många drabbade.

Krisstödet mål är att främja lugn, trygghet, tillit, samhörighet och hopp. Dessa kallas de fem principerna för tidigt krisstöd och är ett evidensbaserat sätt som används globalt vid akuta situationer. Som en hjälp för att uppnå de fem principerna använder vi metoden psykologisk första hjälpen. När vi tillämpar metoden kan vi hjälpa till att sänka stressen och stärka människors egen förmåga att hantera det inträffade.

I praktiken handlar det om att tillgodose grundläggande behov såsom tak över huvudet, mat och dryck, kläder, filter, och relevant och tillförlitlig information. Det ingår även att informera om vanliga krisreaktioner, att bistå drabbade att komma i kontakt med närstående och vid behov länka vidare till samhällets stödinsatser.

3.2.2 Första hjälpen

Första hjälpen (fysisk och psykologisk) är en mänsklig handling som innebär omedelbar hjälp till en sjuk eller skadad person samt att bemöta psykiska reaktioner efter allvarliga händelser. Det handlar om att utföra livsuppehållande åtgärder och behandla enklare former av fysisk skada och sjukdom samt främja trygghet, lugn, tillit, samhörighet och hopp. Syftet med första hjälpen-insatser är att rädda liv, lindra lidande, identifiera riskfyllda situationer, förebygga sjukdom och skador samt främja tillfrisknande och återhämtning.

Förstahjälparna i Svenska Röda Korsets första hjälpen-grupper arbetar systematiskt efter principen LXABCDE.⁵ Det är en minnesregel som hjälper förstahjälparen att strukturera omhändertagandet så att den drabbades viktigaste fysiska och psykiska behov tas hand om först. Första hjälparna har beredskapsuppdrag i vardagen på olika evenemang så att kunskap och handgrepp övas inför insatser vid kris och väpnad konflikt.

3.2.3 Frivilligsamordning

Frivillighet är grunden för Röda Korsets verksamhet och vi är en av Sveriges största frivilligorganisationer. I samband med en kris vill allmänheten ofta hjälpa till. Vi kan organisera befintliga frivilliga och samordna insatserna. Vi har gedigen erfarenhet av att rekrytera och ta emot nya frivilliga samt spontanfrivilliga vid behov.

3.2.4 Mötesplatser

Vid kriser söker sig ofta människor till Röda Korset. Det är därför naturligt för oss att öppna upp våra lokaler för att möta dessa människor. Vi kan ordna nya samlingspunkter och mottagningscenter, från mobila mötesplatser eller i andra lokaler. Där kan

vi bland annat bistå med mat, dryck, filter, kläder, information och medmänskligt stöd. På vissa platser kan vi även bidra med utlåning av telefoner, möjligheter att ladda telefoner och ordna internetuppkoppling. Vi kan även möta människor digitalt när vi inte kan träffas fysiskt.

I de fall Röda Korsets lokaler behöver användas som samlingsplats i händelse av en krisinsats, behöver dessa kunna ställas om för ändamålen.

3.2.5 Information

Vi kan stötta myndigheter och viktiga samhällsfunktioner med informationsinsatser till berörda/drabbade. Vi kan ge specifik information rörande krisstöd och första hjälpen. Informationsinsatser vi tidigare genomfört har bland annat varit under massvaccinationen 2010, mässlingsutbrottet i Göteborg 2018 och coronapandemin 2020.

3.2.6 Hantering av gåvor

När en kris inträffar är det ofta många som vill hjälpa genom att skänka gåvor (kläder, blöjor, mat, gosdjur etc.). Vi har lång erfarenhet av logistik och att hantera gåvor både i våra second hand-butiker och i samband med krisinsatser. I händelse av en kris kan vi därför bistå med mottagning, sortering och distribution av gåvor.

3.2.7 Insamling av pengar

När behov finns kan vi samla in pengar till såväl lokala som nationella insatser.⁶ Det kan vi göra genom bössinsamling, Swish, lokala företagssamarbeten eller försäljning i våra second hand-butiker.

3.2.8 Stöd till aktiva i räddningsarbetet

Vi kan även ge stöd till de som aktivt hanterar räddningsinsatser, såsom räddningstjänstpersonal, för att öka deras uthållighet. Vi kan exempelvis erbjuda psykologisk första hjälpen, ta hand om småskador de fått under insatserna och ordna med fika.

3.2.9 Logistik

I samband med kriser kan vi bidra med viss materiel, transporter och distribution av förnödenheter till drabbade.

5 Livsfarligt läge, katastrofblödning, Airway/luftväg, Breathing/Andning, Cirkulation, Disability/Medvetandegrad, Exponering/helkroppsundersökning

6 Innan en insamling av pengar till en specifik kris påbörjas är det viktigt att bedöma både om det finns behov av en insamling och huruvida det är lämpligt att genomföra en insamling givet den specifika händelsen. Insamlingarna ska följa de generella insamlingsrutinerna och kretsen måste eventuellt ha tillstånd för att bedriva insamling på offentlig plats. Mer information finns på Rednet.

Foto: Tomas Årlemo

3.3 Målgruppen för vårt stöd

En viktig målgrupp för vårt stöd är givetvis de människor som just har drabbats av en kris. De kan behöva stöd i den akuta fasen, men ibland också på längre sikt. Även närstående till de som drabbats kan vara i behov av stöd.

Det kan även finnas andra personer, utan direkt koppling till händelsen, som behöver stöd. Det kan till exempel vara individer som varit med om en liknande händelse och där den uppkomna situationen väcker minnen till liv.

Flyktingar och migranter har, tack vare Röda Korsets verksamheter både nationellt och internationellt, ofta stort förtroende för vår organisation. Vi kan därför spela en viktig roll när det gäller att förmedla information till dessa grupper.

3.4 Mångfald och inkludering

En framgångsfaktor för att kunna erbjuda effektiv hjälp ligger i inkludering och mångfald. Människors behov och tillgång till hjälp kan variera utifrån kön, ålder, sexuell orientering eller identitet, etnicitet, funktionsvariation, religiös tillhörighet samt språkkunskaper. Genom att tillämpa ett mångfalds-

perspektiv i alla aspekter av det lokala krisberedskapsarbetet där man utgår från människors unika förutsättningar och säkerställer de drabbades delaktighet, kan vi möta deras behov och prioriteringar i en kris, och därigenom stärka deras återhämtningsförmåga. Läs mer på Rednet

3.5 Säkerställande av rättigheter

Svenska Röda Korsets skyddspolicy beskriver hur vi ska arbeta för att säkerställa att alla våra verksamheter har ett grundläggande skyddsperspektiv.⁷ Att hjälpa människor att ta tillvara på sina intressen och rättigheter är en central del i Svenska Röda Korsets arbete med att förhindra och lindra mänskligt lidande. När vi upptäcker ett behov i vår verksamhet, ska vi kunna samla in och överföra information på ett säkert sätt. Vi ska också ha förmåga att agera på informationen, antingen själva eller genom att hänvisa till andra aktörer. Observationer och erfarenheter från våra verksamheter ger oss en unik möjlighet att föra dialog med myndigheter för att trygga individers värdighet och säkerställa deras rättigheter.

Do No Harm-principen

Fördjupning

Principen om att inte göra skada (Do No Harm-principen) handlar om att vi måste undvika att utsätta människor för ytterligare skada som ett resultat av våra handlingar eller passivitet. Det är en viktig princip att tänka på, eftersom goda intentioner inte vaccinerar oss mot dåliga konsekvenser.

Tre exempel på hur du kan arbeta efter Do No Harm-principen är:

- lova aldrig något som du inte kan hålla
- om du hänvisar en person till en annan aktör för hjälp, se till att ha uppdaterad information kring till exempel öppettider och utbud av tjänster
- behandla alltid känsliga uppgifter konfidentiellt.

⁷ För Svenska Röda Korset är skydd de aktiviteter som syftar till att skydda människor mot kränkningar av deras rättigheter enligt såväl nationell rätt som internationell humanitär rätt, mänskliga rättigheter och internationell flyktingrätt. Skyddsaktiviteter kan åtgärda både orsaker, konsekvenser och omständigheter kring kränkningarna och syftar ytterst till att myndigheter och andra aktörer ska efterleva sina skyldigheter och respektera enskildas rättigheter. Webbutbildningen Att arbeta med ett grundläggande skyddsperspektiv ger er mer kunskap i ämnet.

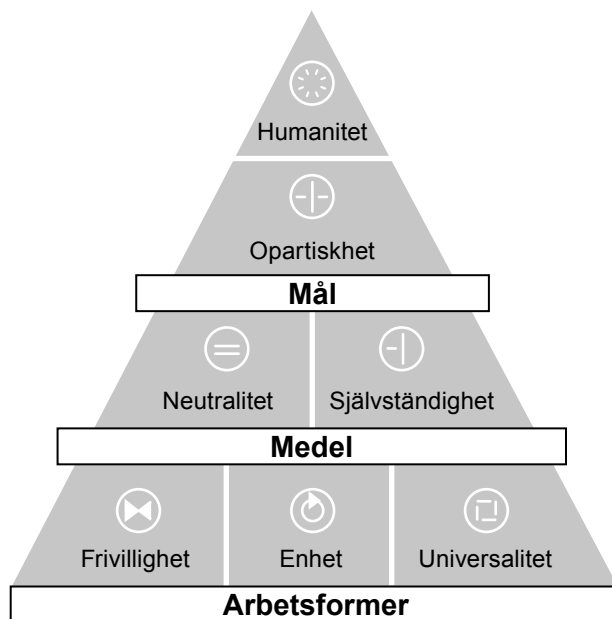
3.6 Våra grundprinciper

Som organisation ställs vi dagligen inför vägval och frågor som kräver eftertanke, men också förmåga att fatta väl avvägda beslut. Grundprinciperna är vårt främsta verktyg och vår kompass. Utifrån grundprinciperna sätter vi våra mål och prioriteringar. De ger vägledning för hur vi arbetar, hur vi förhåller oss i olika frågor samt hur vi organiserar arbetet. Det gäller även arbetet med att bygga upp den lokala beredskapen och i vår omställning från vardag till kris.

3.7 Skyddsembles och logotyp

Det röda korset på vit bakgrund är inte en symbol för första hjälpen eller sjukvård i allmänhet. Det är ett skyddsembles, som ägs av staten, och som ska utmärka militär och civil sjukvård i händelse av en väpnad konflikt. Skyddsembleset får, med få undantag, inte användas i andra sammanhang än under väpnad konflikt. Skyddet finns inskrivet i både internationell rätt (Genèvekonventionerna med tilläggs-

Röda Korsets grundprinciper:

Fördjupning

Nedan följer ett exempel på hur vi som rödakorsare ska tänka kring grundprinciperna när vi agerar vid en krissituation:

En omfattande brand drabbar ett asylboende i en stad i Sverige. Den lokala kretsen får en begäran om hjälp av kommunen. De vill att vi ska öppna upp vår mötesplats så att drabbade kan få en samlingsplats.

- Flertalet frivilliga engagerar sig och en grupp får i uppdrag att dela ut vattenflaskor, detta då det finns ett behov – **humanitet**.
- Vattenflaskorna delas ut till alla som har ett behov och ingen diskrimineras – **opartiskhet**.
- Den som delar ut vattenflaskorna håller sig utanför eventuella meningsskiljaktigheter och gör heller inga uttalanden kring sina personliga åsikter kopplat till exempelvis religion eller politik – **neutralitet**.
- Det är Svenska Röda Korsets ansvar att dela ut vattenflaskorna – någon tredje part kan inte komma och ta över verksamheten å våra vägnar – **självständighet**.
- Det är frivilligt att ta emot vattenflaskan, vi accepterar om någon tackar nej – **frivillighet**.
- Vi är Svenska Röda Korset och utmärker oss själva och vårt material med Svenska Röda Korsets logotyp. Vi får inte lov att använda exempelvis en röd halvmåne, utan det är utmärkning med just vår logotyp som gäller – **enhet**.
- Vid en liknande situation någon annanstans i världen hade vår systerförening i det landet agerat likadant och i de fall då vi eller en av våra systerföreningar begär hjälp att hantera en katastrof bistår vi inom rörelsen varandra – **universalitet**.

protokoll) samt svensk lag (2014:812) om skydd för kännetecken i den internationella humanitära rätten. Läs mer på Rednet

I Sverige får vissa akutsjukhus och militär sjukvårdsmateriel, i beredskapssyfte, utmärkas redan det röda korset i fredstid. Röda Korset har av regeringen också fått tillåtelse att använda det röda korset i sin logotyp. Ingen annan användning är tillåten.

För att skyddsvärdet inte ska urholkas är det viktigt att emblemet inte används felaktigt. Vi måste därför såväl i vardagen som i kris vara uppmärksamma på detta. Anmäl alla emblemmissbruk till emblem@redcross.se.

Röda Korsets organisationslogotyp består av tre delar: det röda korset, namnet Svenska Röda Korset och den vita bakgrunden, se nedan. Dessa delar får inte förändras eller separeras.

Fältlogotypen är den logotyp som används specifikt för operativ verksamhet internationell och vid krisinsatser i Sverige. Denna används främst på funktionskläder under krisinsatser och på första hjälpen-gruppernas uniform/arbetskläder.

TIPS!

Som krets har ni även möjlighet att använda organisationslogotypen med ert kretsnamn. För att beställa er logotyp, kontakta Infoservice.

3.8 Hur vi organiserar oss

En av våra styrkor som organisation är att vi finns lokalt i nästan hela landet. Därigenom har vi både god lokalkännedom och goda möjligheter att bygga viktiga nätverk i lokalsamhället. Genom att vi i vardagen har lokala verksamheter får vi en förankring i området och förtroende från invånarna. Det gör att Röda Korset ses som en legitim aktör och kan få tillträde när en kris inträffar, där andra aktörer inte har möjlighet att agera. Att ansvaret för Röda Korsets lokala krisberedskap i första hand ligger hos kretsarna är därför viktigt. Den närmast berörda kretsen har primärt ansvaret att agera, men det kan och bör ske i samverkan med närliggande kretsar.

I kretsen är det kretsstyrelsen som ansvarar för kretsens krisberedskap. Det innefattar såväl arbetet före som under och efter en kris.

För att vi ska kunna agera vid en kris krävs det att vi i förväg har klart för oss vad vi ska göra. Målet med Röda Korsets lokala krisberedskap är att det i varje kommun finns en samlad förmåga att agera i kris. I de fall som undantag från kommunkrets har beviljats är det viktigt att kretsarna inom kommunen samverkar och tar fram en gemensam krisberedskapsplan. Det är även viktigt att ha med de rödakorsgrupper som finns inom kommunen. Rödakorsgrupperna utgör en viktig resurs i såväl vardag som kris då de känner sitt lokalsamhälle och invånarna som bor där. Det finns även goda exempel där kretsar samverkar över kommungränser. Det viktigaste är att fastställa hur Röda Korset lokalt i kommunen och, i förekommande fall, intilliggande kommuner ska samverka i händelse av en kris.

Själva arbetet med att, på olika sätt, bistå drabbade med exempelvis första hjälpen och krisstöd utförs av frivilliga inom respektive verksamhet, ofta med stöd från andra frivilliggrupper som står för understödjande aktiviteter som att, till exempel, möblera om lokaler, ordna fika och transportera materiel. Alla uppgifter är viktiga för att uppgifterna ska lösas och därför är det viktigt att samarbete mellan frivilliggrupperna fungerar väl.

Vid varje krisinsats ska kretsen kontakta Röda Korsets Tjänsteperson i beredskap (TiB), 08-452 46 50, för att informera om läget och den planerade eller pågående insatsen. TiB fungerar som ett bollplank och ger råd och stöd. Kretsen och TiB håller löpande dialog under den aktuella insatsen enligt överenskommelse.

Foto: Peter Hodgson

Om behoven är större än vad som kan mötas lokalt, kan kretsen föra dialog med TiB om stöd från tjänsteorganisationen. Stödet kan se olika ut och anpassas efter den specifika händelsen. Tjänsteorganisationen via TiB kan exempelvis stötta upp så att kretsen kan få:

- hjälp av Bedömnings- och krisinsatsledare (BKL)
- tillgång till tjänster som tillhandahålls av våra beredskapspartners, exempelvis material från våra beredskapslager
- efterfråga frivilligresurser från nationella poolen och andra kretsar
- riktat stöd och kunskap från tjänstepersoner.

Vid behov kan en nationell krisledningsstab startas med uppdrag att stötta den lokala insatsen. Krisledningen kan även samordna insatser över en större geografisk yta. Till sin hjälp har krisledningsstaben sakkunniga från berörd verksamhet och personer som kan samordna exempelvis frivilliggrupper, spontanfrivilliga, förnödenheter eller tjänster vid behov. Staben bildar tillsammans med dessa funktioner ett krisledningsteam. Knuten till den nationella krisledningsorganisationen finns också en nationell pool bestående av frivilliga med olika kompetenser.

Lokalt har kretsstyrelsen/kretsstyrelserna, i samverkan, ansvar för kretsens krisberedskap såväl före som under och efter en kris. Under en kris leds arbetet med fördel av en lokal krisledning. Krisledningen består av en insatsansvarig och en insatsledare och agerar på mandat av kretsstyrelsen/kretsstyrelserna. Insatsansvarig har det högsta beslutsmandatet i en lokal insats och ansvarar bland annat för att säkerställa att insatsledaren har de resurser (materiella och personella) som krävs för att genomföra insatsen. Insatsansvarig kan arbeta ensam eller leda en lokal stab beroende på krisens omfattning och kretsens förutsättningar. Insatsledaren har det operativa ansvaret på händelseplatsen under en kris, det vill säga leder och fördelar arbetet och rapporterar till insatsansvarig. Insatsledningen bemannas av frivilliga eller kretsanställda tjänstepersoner. Arbetet med att stödja drabbade utförs av frivilliga. Stödet kan se ut på olika sätt, beroende på situationen, och kan exempelvis var i form av första hjälpen eller psykologisk första hjälpen. Många uppgifter som vanligen behövs kan alla frivilliga göra, exempelvis möblera om lokaler, ordna fika och transportera material. Andra uppdrag kräver att frivilliga går särskilda kurser. Alla uppgifter är viktiga för att uppdragen ska lösas och därför är det viktigt att samarbetet mellan frivilliggrupperna fungerar väl.

Styrelsen har förvaltningsansvaret

I kretsstyrelsens uppdrag ligger även att förvalta de verksamheter och projekt kretsen bedriver. Vissa verksamheter är sådana som Svenska Röda Korsets riksstämman beslutat ska finnas i alla kommuner. Exempel på sådan verksamhet är att agera i händelse av kris.

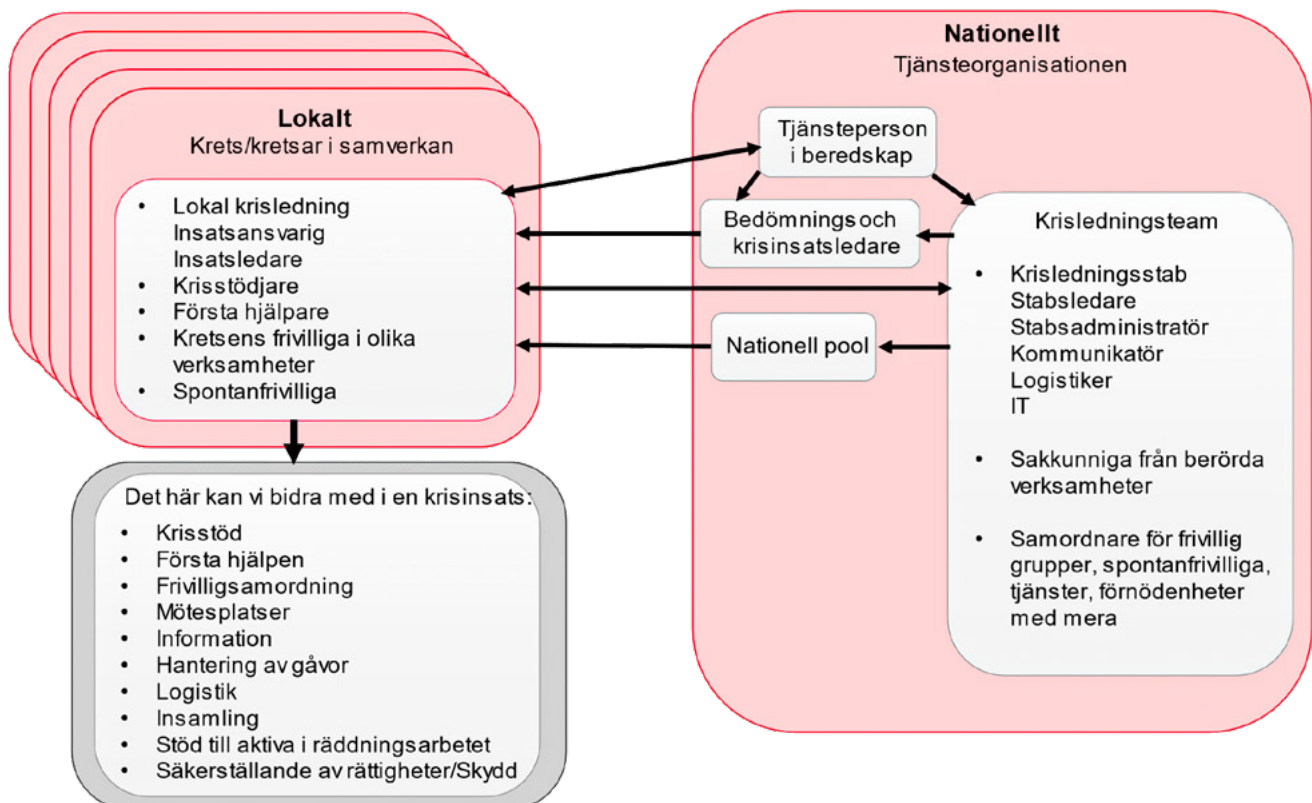
Styrelsen har således ansvar för att förvalta kretsens krisberedskapsplan och hålla denna uppdaterad. Oavsett om arbetet med att hålla kretsens krisberedskapsplan uppdaterad är delegerad till en särskild grupp inom kretsen, är det kretsens styrelse som har förvaltningsansvaret.

För att säkerställa att pågående verksamhet och projekt inte går förlorade när en ny styrelse tar över,

behövs en plan för hur man ska hantera dessa pågående aktiviteter. Denna plan ska beskriva hur förvaltningen av de pågående aktiviteterna ska ske. En sådan plan innehåller med fördel, namn på ansvariga för verksamheterna, projekten och besluten. I de fall då avgående styrelseledamöter varit ansvariga men inte längre finns kvar i verksamheten och kretsen behöver ny ansvarig utses innan den tidigare ansvarige försvinner. Ett exempel på detta är ansvaret för kretsens eller kretsarnas krisberedskap och med denna att hålla krisberedskapsplanen uppdaterad. Detta är särskilt viktigt med tanke på att just krisberedskapsfrågan är en fråga som genomsyrar Röda Korset oavsett plats på jorden.

Läs mer om vad som gäller för kretsanställda i krisberedskapen under avsnitt [4.4.1 Kretsanställda](#).

Svenska Röda Korsets krisberedskapsorganisation:

4. Att förbereda för krisinsatser

Som tidigare nämnts är krisberedskap även i fortsättningen ett av huvudmålen i den strategiska inriktningen 2024–2030. Vi har även konstaterat att målet med Röda Korsets lokala krisberedskap är att det i varje kommun finns en samlad förmåga att agera i kris. För att vi ska kunna agera vid en kris krävs det att vi i förväg har klart för oss vad vi ska göra. Vi har som rörelse även beslutat att det är viktigt för oss att arbeta för att frivilliga mår bra under och efter en insats. Genom den förberedda struktur som en krisberedskapsplan innebär så får vi stöd i att planera även för frivilligas välmående.

4.1 Lokal krisberedskapsplan

En krisberedskapsplan är en utmärkt förberedelse inför att en kris inträffar. Det är ett dokument som alla förtroendevalda, frivilliga och eventuella anställda inom kretsens krisberedskap ska känna till och gå igenom regelbundet. Krisberedskapsplanen är en beskrivning av kretsens samlade förmåga att agera i händelse av kris och, ytterst, väpnad konflikt.

Av krisberedskapsplanen ska det framgå vem som ska göra vad och hur det ska gå till. Även om informationen av vissa kan upplevas som en självklarhet har inte alla samma kunskap. Därför är det viktigt att informationen skrivs ner för alla att ta del av. Ju enklare skriven planen är desto enklare blir den att agera utifrån. Det är inte möjligt att planera i detalj för varje tänkbar händelse, men att ta fram, skriva ner, förankra och uppdatera en krisberedskapsplan utgör en viktig grund för att flexibelt kunna agera vid olika typer av kriser.

Kretsstyrelsen är ytterst ansvarig för kretsens krisberedskap och därmed också krisberedskapsplanen. Därför är det viktigt att representanter från styrelsen finns med i arbetet eller hålls uppdaterade när planen arbetas fram och uppdateras. Flera kretsar har även valt att utse en ledamot till särskilt ansvarig för kretsens krisberedskap. Styrelsen behöver inte själva skriva planen utan kan delegera uppdraget till exempelvis en arbetsgrupp eller frivilligledare. Krisberedskapsplanen ska alltid beslutas av kretsstyrelsen.

Kretsarna kan få stöd i arbetet med att bygga upp den lokala krisberedskapen och med framtagandet av krisberedskapsplanen. På följande sidor finns en beskrivning av hur processen att ta fram en krisberedskapsplan kan gå till i åtta steg, en checklista på vad planen bör innehålla och svar på praktiska frågor. Längre fram i handboken finner ni fördjupad information av det som beskrivs i de åtta stegen. Stöd finns även i form av en mall för krisberedskapsplan som finns på Rednet. Via Infoservice kan kretsen vidare få stöd av tjänstepersoner.

När krisberedskapsplanen är klar ska den skickas med e-post till Infoservice som säkerställer att Svenska Röda Korsets Tjänsteperson i beredskap, TiB, och övriga berörda internt får tillgång till planen. Detta för att vid behov kunna kontakta utvalda kontaktpersoner och få överblick över kretsens möjlighet att agera.

OBS!

Tänk på att säkerställa att tillstånd finns att hantera och dela personuppgifter i er lokala krisberedskapsplan i enlighet med dataskyddsförordningen GDPR.

Stegen fram till den färdiga krisberedskapsplanen

Nedan följer en vägledning för åtta steg som kretsen kan ta i arbetet med att ta fram en krisberedskapsplan. Varje steg beskrivs övergripande inledningsvis. Därefter följer exempel på diskussionsfrågor för respektive steg, en redogörelse för hur resultatet av varje steg kan dokumenteras i krisberedskapsplanen och en hänvisning till det stödmaterial som finns tillgängligt.

Kom ihåg att samhället och kommunen har det yttersta ansvaret för att agera vid en kris. Kretsens krisberedskap ska endast utgöra ett komplement till samhällets övriga resurser.

1 Identifiera risker och möjliga konsekvenser

Det första steget i arbetet med att ta fram en lokal krisberedskapsplan är att diskutera vad kretsen behöver ha en beredskap för. Fundera över vilka risker som finns i kretsens geografiska närhet och omvärld samt vilka konsekvenser dessa skulle kunna få. Fundera också över hur kretsen skulle kunna agera om något av det ni diskuterar inträffat. En risk skulle exempelvis kunna vara naturrelaterade fenomen så som vårflooder eller skogsbränder, trafikplatser eller platser för större folksamlingar. Det kan både handla om generella risker såväl som risker som är specifikt kopplade till kretsens unika demografi, geografi, infrastruktur eller liknande. Ta om möjligt del av kommunens riskanalys (RSA). Syftet med detta steg är att skapa en gemensam utgångspunkt för det fortsatta arbetet i att utforma kretsens krisberedskap.

Exempel på diskussionsfrågor:

- Vad kan hända i närområdet som vi behöver ha beredskap för?
- Vad kan hända nationellt med lokala konsekvenser, som kan påverka kretsens arbete?
- Vad skulle kretsen kunna göra om något av det ni diskuterat inträffar?

Dokumentera i krisberedskapsplanen:

Detta steg behöver inte dokumenteras i krisberedskapsplanen.

Tillgängligt stödmaterial:

Se bilaga 1: *Diskussionsstöd: Identifiera lokala risker*

2 Inventera kretsens befintliga verksamheter och resurser

Inventera och dokumentera kretsens befintliga verksamheter och resurser, såväl frivilliga som materiella. Detta för att få en klar bild av hur kretsen arbetar i vardagen och vilka resurser kretsen redan har.

Verksamheter

Inventera kretsens verksamheter för att få en överblick över vilka verksamheter kretsen bedriver, vilka som kan ställas in/pausas, ställas om/bedrivs i en annan form och vilka som bör fortsätta bedrivas i händelse av en kris.

Exempel på diskussionsfrågor:

- Vilka verksamheter bedriver kretsen?
- För respektive verksamhet, resonera kring syftet, vilka behov den tillgodoser och vilka effekter verksamheten har för såväl målgruppen som kretsen.
- Utgå från tanken från vardag till kris – vilka verksamheter är prioriterade och bör fortsätta bedrivas i händelse av en kris, vilka bör ställas om och vad blir konsekvenserna om verksamheter ställs in?

Fortsättning nästa sida

2

Inventera kretsens befintliga verksamheter och resurser**Frivilligresurser**

Inventera kretsens verksamheter och identifiera de frivilliga som utgör dessa. Registrera de frivilliga i Redy för att ha bättre överblick över vilka verksamheter de är verksamma i och över för att säkerställa att de hanteras i enlighet med GDPR.

Exempel på diskussionsfrågor:

- Vilka frivilliga finns i verksamheterna vi identifierat?
- Har vi tillgodosett de frivilliga som ska ha personkort med det?
- Vilka rödakorskurser har de frivilliga genomfört och vilka relevanta kompetenser (exempelvis språk, utbildningar, erfarenheter) har de frivilliga?
- Är det några av de frivilliga som vill vidareutbilda sig inom krisberedskapen för exempelvis ett ledningsuppdrag?

Materiella resurser

Inventera och sammanställ en lista över de materiella resurser kretsen har tillgång till. Det kan handla om lokaler, filter, kläder, fordon eller liknande.

Exempel på diskussionsfrågor:

- Vilket material finns som kan användas för att bistå drabbade och deras närstående?
- Finns det västar och utrustning till de frivilliga att använda vid en insats?
- Finns det bestämmelser i hyresavtal, försäkringar eller brandskyddstillsyn som vi behöver känna till? Ta reda på vilka bestämmelser som gäller för just era lokaler. Vem har tillgång till nycklar och koder?

Dokumentera i krisberedskapsplanen:

Detta steg dokumenteras under rubriken ”Kretsens resurser” i mallen för krisberedskapsplan och i bilaga 3 och 4.

Tillgängligt stödmaterial:

Se bilaga 2: *Åtgärdslista*

3

Identifiera kompletteringsbehov och komplettera

Utifrån identifierade riskerna i steg 1 och resultatet av resursinventeringen i steg 2, se över kretsens kompletteringsbehov och komplettera. Införskaffa de materiella resurser som saknas och säkerställ att kretsens frivilliga får goda förutsättningar för att genomföra sina uppdrag, det vill säga får rätt utbildningar och material. Säkerställ att frivilliga skrivit under tystnadsloftet och uppförandekoden samt har tilldelats sitt personkort. Rekrytera vid behov.

Exempel på diskussionsfrågor:

- Har vi de materiella resurserna vi behöver eller behöver vi komplettera med något?
- Behöver vi rekrytera frivilliga eller finns de kompetenser vi behöver redan i kretsen?
- Har våra frivilliga fått de utbildningar de behöver? Vilka utbildningar behöver de annars gå?

Dokumentera i krisberedskapsplanen:

Detta steg behöver inte dokumenteras i krisberedskapsplanen men listas med fördel i Åtgärdslistan, se bilaga 2 *Åtgärdslista* i denna handbok.

Tillgängligt stödmaterial:

- Se bilaga 2: *Åtgärdslista*
- Se avsnitt 4.3 *Praktiska frågor* och 4.4 *Frivilligroller och utbildning*
- Tips och stöd kring rekrytering finns på Rednet
- Se Checklista frivilligas välmående vid insats. Finns i kunskapsbanken, sökord Material om psykosocialt stöd

4 Initiera intern och extern samverkan

För att på bästa sätt kunna agera när något händer är samverkan både internt inom Röda Korset och externt med andra aktörer avgörande. Intern samverkan sker exempelvis med närliggande kretsar och externt exempelvis med kommunen, andra organisationer, trossamfund och lokala företag.

Exempel på diskussionsfrågor:

- Vilka interna och externa aktörer samverkar ni redan med i era verksamheter? Kan det finnas anledning att initiera samverkan med andra, exempelvis bygdegårdar och andra lokal-föreningar?

- Finns det lokala företag att samverka med som skulle kunna bistå med material (exempelvis filter, mat och dryck) och tjänster (exempelvis transporter) i händelse av kris?

Dokumentera i krisberedskaps-planen:

Detta steg dokumenteras under rubriken "Intern och extern samverkan" i mallen för krisberedskapsplan och i mallens bilaga 5.

Tillgängligt stödmaterial:

- Se avsnitt 4.5 *Intern och extern samverkan*
- Se bilaga 2: *Åtgärdslista*

5 Besluta hur kretsens lokala krisorganisation ska se ut och dess ansvarsfördelning

Diskutera, planera och dokumentera vad som ska göras under en kris. Besluta hur Röda Korsets lokala krisledningsorganisation ska se ut, fördela beslutsmandat och gör en checklista över vem som ansvarar för vad före, under och efter en kris. Ta fram och/eller komplettera rutiner för exempelvis nycklar, lokaler och ekonomiska utlägg. Färdigställ den lista som påbörjats i steg 2 över individer som ska ha en funktion i kretsens beredskap (förtroendevalda, frivilliga, kretsanställda och eventuellt individer från andra kretsar). Glöm inte att notera utbildningar, språk och övriga relevanta kompetenser som individerna i fråga har samt säkerställ att listan hanteras i enlighet med GDPR. Tänk på att dokumentera en rutin för hur kretsen ska gå till väga för att larma in dessa personer. När detta är klart sammanställ en lista med kontaktuppgifter till de inom kretsen som kan starta upp en krisinsats. Denna kontaktlista ska kunna användas av TiB eller den nationella krisledningsstaben när de behöver nå kretsen i ett akut läge. Flera namn på listan ökar möjligheten att nå kretsen ifall någon av en eller annan anledning inte kan svara. Planera för hur stödet till frivilliga ska se ut under pågående insats och för hur insatser ska dokumenteras/loggas.

Exempel på diskussionsfrågor:

- Hur ska den lokala krisberedskapen ledas?
- Vilka personer har en roll i skarpt läge och vem gör vad?

- Vilket mandat ska den lokala krisledningen ha?
- Hur ska kretsen nås av till exempel TiB, nationell krisledningsstab och lokala samverkansparter?
- Hur ska kretsens krisledning nå frivilliga?
- Hur ska utlämning och inlämning av västarna hanteras?
- Hur ska insatsen dokumenteras/loggas?
- Har kretsen en rutin för att ta emot och dela ut gåvor?
- Hur går kretsen tillväga för att ta emot spontanfrivilliga?
- Har kretsen tillgång till lokaler – vem har nycklarna?
- Finns rutiner för vad som gäller när lokalen öppnas upp i händelse av en kris?
- Hur ska stödet till frivilliga se ut under och efter en pågående insats?
- Vilka rutiner behöver tas fram och/eller kompletteras?

Dokumentera i krisberedskapsplanen

Detta steg dokumenteras under rubrikerna "Mandat och ramar för krisledningen", "Rutiner" och "Rutin för insatsens genomförande" i mallen för krisberedskapsplan och i mallens bilagor 1 och 3.

Tillgängligt stödmaterial:

Se avsnitt 5.1 *Före en kris* och 5.2 *Under en krisinsats*

6 Planera för insatsens avslut och efterskede

Diskutera, planera och dokumentera vad som ska göras när en insats avslutas och under efterskedet av denna. Ta fram rutiner för hur en insats ska avslutas, utvärderas, dokumenteras och rapporteras samt för hur stödet till frivilliga ska se ut efter en insats.

Dokumentera i krisberedskapsplanen:

Detta steg dokumenteras under rubriken ”Rutin för insatsens avslutande” i mallen för krisberedskapsplan.

Tillgängligt stödmaterial:

Se avsnitt 5.3 *Efter en krisinsats*

7 Kommunicera krisberedskapsplanen

När planen är klar skickas denna, inklusive kontaktlistan med uppgifter till de inom kretsen som kan starta upp en krisinsats, till Infoservice. Planen säkerställs gentemot checklistan som återfinns följande sida och kretsen återkopplas. Planen tillsammans med kontaktlistan administreras så att de blir tillgängliga för TiB och nationell krisledningsstab.

Kommunicera vid behov relevanta delar av planen med lokala samarbetspartners som kommunen och andra interna och externa aktörer. Om planen tagits fram i mallen är det lämpligtvis första sidan inklusive bilaga 2 som delas med externa aktörer.

Tillgängligt stödmaterial:

Se avsnitt 4.5 *Intern och extern samverkan*

8 Öva

Planera för och genomför regelbundna övningar av krisberedskapsplanen samt åtgärda eventuella brister som framkommer i övningarna. Öva också gärna tillsammans med andra kretsar och aktörer.

Dokumentera i krisberedskapsplanen: Detta steg dokumenteras under rubriken ”Övning” i mallen för krisberedskapsplan.

Tillgängligt stödmaterial:

Se avsnitt 4.7 *Övning ger stark beredskap*

TIPS!

Till hjälp i framtagandet av er krisberedskapsplan finns en färdig mall att utgå från. Den följer checklistan (återfinns på nästkommande sida) och ni får med säkerhet med det mest väsentliga en plan bör innehålla. Mallen finner ni på Rednet eller via Infoservice.

Vad krisberedskapsplanen bör innehålla

Nedan följer en checklista över vad en lokal krisberedskapsplan bör innehålla:

- Kretsstyrelsens beslut gällande organisation, mandat och ramar för krisledning i kretsen.
- Redogörelse för prioritering av vardagsverksamheter, vilka ska ställas in/pausas, ställas om/bedrivas i en annan form och vilka som bör fortsätta bedrivas i händelse av kris.
- Redogörelse för vad kretsen ska göra vid händelse av en kris.
- Redogörelse för hur kretsen organiserar sig i händelse av en kris.
- Checklista över vem som gör vad i händelse av en kris, med fokus på funktion, inte person.
- Lista över kontakter inklusive kontaktuppgifter
INTERNA – Personer som har en funktion i kretsens beredskap: Förtroendevalda, frivilliga, kretsanställda, andra kretsar, tjänstepersoner inom Röda Korset med flera.

EXTERNA – Personer eller funktioner som är av betydelse för beredskapen: Kommun- och myndighetsföreträdare, trossamfund, organisationer, företag, media med flera.
- Listor över kretsens resurser, exempelvis lokaler, fordon, material eller annat som kan anses vara till nytta i samband med en insats.
- Loggningsrutin för dokumentation av vidtagna åtgärder under insatsen.
Vem som gjort vad och när samt vilka kontakter som tas.
- Kontaktlistor för hur kretsen ska nås av Röda Korsets TiB/nationell krisledning och samverkanspartner så som kommunerna. Lägg gärna denna i bilaga till planen.
- Redogörelse för krisens efterskede: hur insatsen ska avslutas, dokumenteras, utvärderas och rapporteras samt för hur stödet till frivilliga som deltagit i insatsen ska se ut.
- Tydlig plan för hur krisberedskapsplanen ska övas (gärna minst en gång per år).

TIPS!

Kom ihåg att skicka in er färdiga plan till Infoservice. Detta för att säkerställa att Tjänsteperson i beredskap (TiB) och övriga berörda internt får tillgång till planen, för att vid behov kunna kontakta utvalda kontaktpersoner och få överblick över kretsens förutsättningar att agera.

4.2 Olika nivåer av krisberedskap

En krets kan ha olika förutsättningar att agera vid en kris. När kretsen tagit fram sin krisberedskapsplan ska denna skickas med e-post till Infoservice. Planen klassas enligt beredskapsindex, graderat i sex nivåer, se *bilaga 3: Beredskapsindex*, vilket gör det tydligt på vilken nivå kretsen kan förväntas agera i händelse av en kris. Därefter tillgängliggörs planen för Svenska Röda Korsets Tjänsteperson i beredskap (TiB) och den nationella krisledningen för att dessa, i händelse av kris och inför kontakt med den krets som befinner sig närmast krisen, enklare ska kunna göra en bedömning av kretsens förmåga att agera, och om händelsen är av sådan art och omfattning att ytterligare stöd kan behövas från närliggande kretsar eller nationella resurser.

Bedömningen grundas på den förmåga kretsen beskriver sig ha i fråga om exempelvis personella och materiella resurser och den vilken samverkan kretsen har med andra kretsar, lokala myndigheter, organisationer och företag. Men också på om kretsen beskriver att den har förmåga att själva leda och samordna större insatser med såväl andra kretsar som andra frivilligorganisationer.

För att Röda Korset ska ha en nationell sammanställd bild över den lokala krisberedskapen, kommer kretsen att få ett antal frågor att besvara i samband med Kretsrapporten (tidigare KVV).

4.3 Praktiska frågor

4.3.1 Västar och personkort

Alla som verkar inom Röda Korsets lokala krisberedskap ska vara lätta att identifiera som rödakorsare. Det är viktigt för förtroendet, både i förhållande till de drabbade men också gentemot andra aktörer.

I samband med en insats ska alla rödakorsare⁸ tänka på följande:

- Bära röd väst med reflexband och logotypen för Svenska Röda Korset eller andra funktionskläder med väl synlig logotyp.
- Kunna visa upp giltigt personkort försett med namn, foto, och kretstillhörighet.

För rödakorsare med särskild roll⁹ inom krisberedskapen finns särskilda funktionskläder för uppdraget. För krisstödjare, logistiker och insatsledare/insatsansvariga är en särskild funktionsväst framtagen och första hjälparna har sina uppdragskläder (jacka och byxor). Alla kläder har fältlogotyp. Kläder med fältlogotyp på får endast användas i samband med krisinsatser och under övning.

Personkort finns att beställa via Infoservice och i Föreningsbutiken. Funktionskläder för särskilda roller beställs via Swesupply inför utbildning för första hjälpare och efter genomgången utbildning för krisstödjare och insatsledare. Ansvarig verksamhetsutvecklare på Enhet Krishantering och beredskap ansvarar för att frivilliga får länk till webbshop.

Fördjupning

Exempel på beredskapsindexets olika nivåer

En större olycka med många drabbade har skett i en industrilokal:

Nivå 1: Kretsen kontaktas av Röda Korsets TiB eller kommunen – agerar inte.

Nivå 2–4: Kretsen kontaktas enligt ovan eller agerar på eget initiativ – agerar självständigt eller bidrar med resurser till närliggande kretsar, men inte utifrån en sedan tidigare fastställd krisberedskapsplan.

Nivå 5: Kretsen kontaktas enligt ovan eller agerar på eget initiativ – agerar utifrån en fastställd plan med hjälp av nationella krisledningen och/eller närliggande kretsar.

Nivå 6: Kretsen kontaktas eller agerar på eget initiativ – agerar genom att ta ansvar för Röda Korsets insats och leda arbetet.

⁸ Med rödakorsare avses i det här fallet rödakorsfrivilliga och rödakorsanställda, som innan en kris inträffar, registrerats och utbildats för uppdraget att medverka i Röda Korsets krisberedskap.

⁹ De särskilda rollerna är insatsledare/insatsansvarig, krisstödjare, första hjälpare i första hjälpen-grupp och logistiker

Rödakorsvästar med primärlogotyp beställs i Profilbutiken. Spontanfrivilliga får bära rödakorsväst först efter att de introducerats i Röda Korset, se avsnitt **4.4.3 Mottagning av spontanfrivilliga**. De utrustas inte med personkort.

4.3.2 Utdrag ur belastningsregistret

Alla som delar Röda Korsets värderingar är välkomna att vara frivilliga i Svenska Röda Korset, under förutsättning att man har kunskap och erfarenhet som passar frivilliguppgiften. Det innebär även att personer med ett kriminellt förflutet, och som avtjänat sitt straff, ska kunna ges nya möjligheter i ett nytt sammanhang.

För vissa uppdrag krävs att frivilliga kan visa utdrag från polisens belastningsregister. Det handlar om verksamhet som möter behov hos barn, unga och äldre och utförs av en ensam frivillig.

Vi rekommenderar att ni, så långt det är möjligt, använder kretsens befintliga frivilliga för att bemanna era krisinsatser. I de fall som ni behöver förstärka med spontanfrivilliga är det viktigt att den spontanfrivilliga aldrig jobbar ensam samt inte tilldelas arbetsuppgifter av känslig natur såsom arbete med barn eller särskilt utsatta personer.

På Rednet finns ytterligare information om utdrag ur belastningsregistret.¹⁰

4.3.3 Tystnadslöfte

I mötet med människor du träffar som frivillig för Röda Korset, får du ta del av personers liv, erfarenheter och berättelser. För att bibehålla förtroendet både för dig som frivillig och Röda Korset som organisation är det viktigt att du värnar informationen du får ta del av från personerna du möter. Detta är även en av punkterna i Röda Korsets uppförandekod.

Alla frivilliga, även spontanfrivilliga, som ingår i den lokala krisberedskapen ska underteckna ett tystnadslöfte. Tystnadslöftet innebär att vi med obehöriga inte får kommentera eller diskutera personliga omständigheter som kan härledas till en enskild person, varken under ett uppdrag eller efter att det är avslutat. Undantag är endast om du behöver samråda med den person du jobbar nära under passet, med gruppleddare eller insatsledare, för att dela informa-

tion för rådgivning eller avslutande samtal kopplat till insatsen. Tystnadslöftet ska vara undertecknat innan den frivilliga kan delta vid insatser.¹¹

4.3.4 Lokaler och utrustning

Det finns inga krav på att varje krets ska ha ett särskilt krisberedskapsförråd. Däremot bör vissa förnödenheter såsom filter, kläder och leksaker kunna tillhandahållas genom mötesplatser och second hand-butiker.

Kretsen behöver också ha beredskap för att öppna upp sina lokaler och ta emot exempelvis drabbade, deras närstående och allmänheten. För att det ska kunna göras snabbt när en kris inträffar är det bra att i förväg ha tagit fram tydliga rutiner för hur detta ska gå till. Rutinerna bör exempelvis innehålla vilka som har nycklar och vad som behöver finnas i lokalen.

Det kan också vara bra att ta reda på vad som gäller ifall lokalerna skulle behöva ha öppet även nattetid. Försäkringar eller hyresavtal kan innehålla speciella direktiv för hur lokalerna får nyttjas för övernattnings och liknande.

Lokalen bör också kunna ställas om för att kunna användas i händelse av en krisinsats. Tänk igenom hur era lokaler kan organiseras för att vid behov främja trygghet, lugn, tillit, samhörighet och hopp.

På nationell nivå har Röda Korset har ett antal beredskapslager, på flera platser i landet, som kan användas för att få ut materiel till en händelseplats med kort varsel. Resurserna i beredskapslagren kan återopas av TiB eller nationell krisledningsstab.

4.3.5 Ekonomi

Kretsen har själv det ekonomiska ansvaret för sin krisberedskap. Det inkluderar förberedande inköp och utbildning. I första hand bekostar kretsen även inköp och utgifter under en insats. Alla kretsar rekommenderas därför ha en viss summa avsatt för att kunna agera under en kris. Det finns också möjlighet för kretsar att få ekonomiskt stöd vid behov för inköp som gjorts under en insats via TiB eller den nationella krisledningen. Kretsen kan även få ekonomiskt stöd för att utveckla den lokala krisberedskapen

¹⁰ Läs mer om hur kretsen ska hantera utdrag ur belastningsregistret på Rednet. Du kan också läsa mer på [polisen.se](https://www.polisen.se): Information till arbetsgivare om registerutdrag

¹¹ Överenskommelse med tystnadslöfte finns på Rednet. Se även avsnitt 4.4.3 Mottagning av spontanfrivilliga.

4.3.6 Försäkringar

Frivilliga som deltar i Röda Korsets verksamhet är försäkrade genom Röda Korsets nationellt tecknade försäkringar.¹² Följande försäkringar gäller:

- Kollektiv olycksfallsförsäkring – omfattar olycksfall som drabbar personer som deltar i verksamhet anordnad av Röda Korset. Gäller även i direkt färd till och från uppdraget.
- Kollektiv motorfordonsförsäkring – gäller för alla medlemmar och frivilliga som råkat ut för en motorfordonsskada i samband med aktivitet anordnad av Röda Korset.
- Ansvarsförsäkring – omfattar skadeståndsskyldighet för person och/eller sakskada enligt allmänna regler. Ansvarsförsäkringen gäller när någon gör anspråk på skadestånd från Röda Korset.
- I Svenska Röda Korsets tjänstereseförsäkringen omfattas frivilliga i händelse av utförande av uppdrag inom Norden, men även vid möten och övningar som sker över gränserna. Frivilliga har samma försäkring som tjänstepersoner. Kretsar ska årsvis och i efterskott rapportera hur många frivilliga som rest inom Norden. Detta oavsett om det gällt ett möte, krisinsats eller övning. Orsaken till resan spelar ingen roll, så länge det är på uppdrag av Röda Korset. Detta krävs av vårt försäkringsbolag. På Rednet finns formulär för rapporteringen.

Mer information om försäkringar och vad de gäller för finns på Rednet.

4.3.7 Hantering av gåvor från allmänheten och företag

Vid en kris ökar ofta viljan från allmänheten och företag att bidra med pengar och saker. Vissa kretsar har sedan tidigare erfarenhet av att hantera gåvor.

TIPS!

Kom ihåg att kommunicera till eventuella givare att saker som inte kan användas direkt i hjälpinsatsen kan komma att säljas i second hand-butiken. Ange detta redan när ni kommunicerar ut behov av materiellt stöd så att givarna kan göra ett aktivt val.

Alla kretsar har dock inte förutsättningarna för att kunna göra det. Röda Korset har lång erfarenhet av att hantera gåvor i samband med en kris och har genom åren samlat en del lärdomar. De kretsar som i vardagen tar emot gåvor bör ha en plan för hur ett ökat givande under en kris ska hanteras. För att kretsen ska ha en beredskap för mottagande av stora volymer av gåvor bör ett antal frågor ställas redan i beredskapsarbetet kring strukturen för mottagning, sortering och distribution av gåvor. För mer information, se bilaga 4: *Tips och råd vid hantering av gåvor*.

4.3.8 Materiellt bistånd

Riksstämman 2019 beslutade om nya riktlinjer kring materiellt bistånd. Röda Korset kan i särskild situation ge materiellt bistånd till enskild person för att möta grundläggande humanitära behov som kan uppkomma vid exempelvis akut kris. Insatsledaren beslutar om detta ska ges. Se över så att det materiella biståndet förmedlas på ett sätt som stärker känslan av värdighet och integritet, och därmed välmående. Ordna så att mottagaren i den mån det är möjligt kan påverka i vilken form biståndet ges. Särskild situation definierar Röda Korset som en akut kris där stödet inte kan vänta eller det finns omedelbar fara för liv och hälsa.¹³

4.4 Frivilligroller och utbildning

Grunden i Röda Korsets krisberedskap är all den kompetens och kapacitet vi har i våra vardagsverksamheter. Det innebär att kretsen verksamheter och frivilliga behöver ha en plan för hur de ställer om vid en kris för att hantera en händelse utöver det vanliga.

Alla frivilliga och kretsanställda som genomgått grundutbildningarna, tillsammans med utbildningen Krisberedskap och totalförsvar i Sverige, kan agera vid en kris och bör räknas som en del av kretsens krisberedskap. Som ett komplement kan kretsen även välja att tillsätta särskilda roller som, tillsammans med kretsens andra frivilliga, agerar vid kris. Det finns särskilda utbildningar för respektive roll. Oftast är det lämpligast att vidareutbilda redan befintliga frivilliga för att tillsätta dessa roller.

Ett annat alternativ är att rekrytera specifikt till dessa roller men för till- och samhörighetens skull är det både bra och lämpligt att den frivillige har ett vardagsuppdrag där exempelvis krisstöds- och första hjälpen-kompetenserna praktiseras.

¹² Aktuell information om försäkringar och tillvägagångssätt när skadeanmälan behöver göras finns på Rednet.

¹³ Riktlinje för materiellt bistånd finns på Rednet

Vid rekrytering av nya frivilliga kan det vara en god idé att ta reda på exempelvis språkkunskaper eller andra kompetenser som kan vara av värde i såväl vardag som kris.

En inventering av befintliga frivilligas kompetenser är även det en god idé och det kan ge värdefull information om styrkor och svagheter i kretsens krisberedskap. Exempel på vad som kan vara värdefullt att veta är språkkompetenser, körkort, yrkesbakgrund och liknande.

I händelse av kris behöver vardagsverksamheterna ställas om för att kunna täcka upp de behov som då uppstår. För att en omställning från vardag till kris ska gå smidigt behöver denna övas. Frågor som kan behöva besvaras är hur kretsen bäst använder frivilligas kunskaper och färdigheter. Även lokaler kan behöva ställas om för att svara upp mot behoven vid en krisinsats.

Exempel på dessa roller följer i tabellen nedan¹⁴. Vissa kretsar väljer även att starta så kallade kris-

beredskapsgrupper. Dessa grupper kan bestå av frivilliga med olika roller från olika verksamheter som utöver sitt vardagsuppdrag även har en roll i kretsens egen krisorganisation. Ofta är det denna grupp som under ledning av kretsens insatsledare agerar på kriser och allvarliga händelser i lokalsamhället. Precis som kretsens övriga frivilliggrupper leds denna grupp i vardagen av en eller flera insatsledare som i sin tur svarar till kretsstyrelsen. Många kretsstyrelser väljer även att utse en eller flera insatsansvariga och insatsledare som kan leda och samordna frivilligas insatser under en kris.

Utbildning är viktigt för att säkerställa att frivilliguppdragen genomförs i enlighet med Röda Korsets värderingar och riktlinjer. Kunskap är en färskvara och därför är fortbildning av vikt. Även frivilliga som redan har annan utbildning inom sakfrågor som ett frivilliguppdrag berör, ska gå Röda Korsets egna utbildningar. Detta för att få förståelse för vilka riktlinjer, rutiner och avgränsningar som gäller för det specifika uppdraget och i rollen som rödakorsare. I utbildningstrappan finns information om med vilka intervall exempelvis grundkurserna bör göras om.

Frivilligroll	Beskrivning/Uppdrag	Utbildning
Krisberedskapsansvarig	En person som, på uppdrag av kretsstyrelsen, har det övergripande ansvaret för kretsens krisberedskap.	- Grundkurserna* - Verksamhetsspecifika utbildningar: - Introduktion till krisberedskap och totalförsvar i Sverige - Introduktion till Att leda en krisinsats
Insatsledare & Insatsansvarig	Utgör den lokala krisledningen och är de frivilliga som leder insatsen lokalt.	- Grundkurserna* - Verksamhetsspecifika utbildningar: - Introduktion till krisberedskap och totalförsvar i Sverige - Samverkan i kris - Introduktion till Att leda en krisinsats - Att leda en krisinsats
Frivillig som kan agera vid kris	Alla kretsens frivilliga som genomgått grundutbildningarna.	- Grundkurserna* - Verksamhetsspecifika utbildningar: - Introduktion till krisberedskap och totalförsvar i Sverige
Krisstödjare	Frivillig med fördjupad kunskap inom psykologisk första hjälpen.	- Grundkurserna* - Introduktion till krisberedskap och totalförsvar i Sverige - Psykologisk första hjälpen - Fem principer för tidigt krisstöd - Stöd till stödjaren - Att vara krisstödjare

¹⁴ För mer information om frivilligrollerna se bilaga 5: Uppdragsprofiler. För mer information om kurserna och hur dessa genomförs/bokas, se Rednet.

Frivilligroll	Beskrivning/Uppdrag	Utbildning
Förstahjälpare	Frivillig med fördjupad kunskap inom första hjälpen som verkar inom Röda Korsets första hjälpen grupper.	- Grundkurserna* - Verksamhetsspecifika utbildningar: - Introduktion till krisberedskap och totalförsvar i Sverige - Att vara förstahjälpare
Gruppledare krisstöd	Frivillig som leder Röda Korsets krisstödjare vid insats	- Grundkurserna* Att vara krisstödjare - Introduktion till krisberedskap och totalförsvar i Sverige - Samverkan i kris - Vem behöver mer stöd? - Krisstöd till barn - Introduktion till Att leda en krisinsats - Att leda en krisinsats - Att leda krisstödjare
Gruppledare första hjälpen-grupp	Frivillig som leder Röda Korsets förstahjälpare vid insats	- Grundkurserna* - Introduktion till krisberedskap och totalförsvar i Sverige - Samverkan i kris - Att vara förstahjälpare - Introduktion till Att leda en krisinsats - Att leda en krisinsats - Att leda första hjälpen-uppdrag
Frivilligledare första hjälpen-grupp	Frivillig som är ansvarig för en första hjälpen-grupp. (Är ofta gruppledare och förstahjälpare, men behöver inte vara det)	- Grundkurserna* - Introduktion till krisberedskap och totalförsvar i Sverige - Samverkan i kris - Att leda frivilliga
Frivilliga som kan agera vid kris	Kretsens övriga frivilliga som inte har en särskild eller utpekad roll i händelse av kris. Det kan vara frivilliga besökare hos äldre, i häkten och förvar, läxhjälpare, i second hand-butiken, cykelskolan, i verksamhet med hemlösa, rödakorsvärdar på sjukhus med flera. Alla som på ett eller annat sätt kan och vill bidra till att lindra och förhindra mänskligt lidande eller som kan bidra till att aktiva i räddningsarbetet kan hålla ut längre.	- Grundkurserna* - Verksamhetsspecifik utbildning Önskvärt är även - Introduktion till krisberedskap och totalförsvar i Sverige - Samverkan i kris

* Grundkurserna innefattar:

- Rödakorskunskap (fysisk kurs/webbkurs)
- Att vara frivillig (webbkurs)
- Uppförandekoden (webbkurs)
- Säkerhetsguiden "Var försiktig!" (självstudiematerial)
- Att mötas i vardag och kris med psykologisk första hjälpen (fysisk kurs/webbkurs)
- Första hjälpen, hjärt- och lungräddning med hjärtstartare (fysisk kurs 3 eller 6 timmar/webbkurs)

Frivilliga med utbildning för flera roller

Grundregeln vid insatser är att rödakorsare arbetar två och två. För frivilliga med särskilda rollerna innebär det att förstahjälpare går med förstahjälpare, och krisstödjare går med krisstödjare. Denna struktur finns på plats för att den frivillige alltid ska kunna få stöd av en frivillig med samma utbildningskompetens.

Sedan 2023 finns specifika funktionskläder för insatsledare, förstahjälpare och krisstödjare med tillhörande rollmärken som kan fästas på väst eller poncho.

För frivilliga med utbildning i två särskilda roller gäller:

- Två frivilliga kan gå i par vid insats med olika rollmärken, om båda är behöriga förstahjälpare och gått utbildningarna Att vara krisstödjare. Båda personerna ska bära första hjälpen-uniform för att vara redo att kunna agera i båda rollerna.
- Två frivilliga kan inte gå i par med olika rollmärken, om bara den ena är dubbelutbildad i Att vara krisstödjare eller Att vara förstahjälpare
- Rollen som insatsledare går inte heller att kombinera på liknande sätt. Insatsledare, som även är första hjälpare och/eller krisstödjare, har insatsledning som sitt huvudansvar och kan därför inte kan låsas upp i uppgifter som krisstödjare och/eller första hjälpare utför. Insatsledare kan, till skillnad från övriga särskilda roller, agera ensam i sin roll. Det är dock alltid rekommenderat att insatsledare arbetar tillsammans med ytterligare minst en person som kan hjälpa till i arbetet. Denne behöver inte vara utbildad insatsledare.

4.4.1 Kretsanställda

Kretsen som arbetsgivare har rätt att leda och fördela arbetet. Det innebär att kretsens anställda har omfattande skyldigheter att utföra det arbete som arbetsgivaren har behov av att få utförda. Som arbetsgivare kan kretsen tillfälligt styra om och ge förändrade arbetsuppgifter vid en krisinsats. Om detta sker är det viktigt att tänka på att medarbetarna i fråga har kompetens och i övrigt rätt förutsättningar för att genomföra arbetet. Om insatsen drar ut på tiden mer än ett par dagar, bör dialog upprättas med facklig part.

För att få medarbetarna delaktiga och undvika diskussioner om arbetsskyldighetens omfattning

är det viktigt att förtydliga vad det innebär att vara anställd i en krisberedskapsorganisation vid anställning, introduktion och i arbetsbeskrivningar.

4.4.2 Frivilliga med yrkeslegitimation

Legitimerade yrkesgrupper exempelvis läkare, sjuksköterskor och psykologer som lyder under av Hälso- och sjukvårdslagen får inte använda alla sina yrkeskunskaper i sina frivilliguppdrag i Röda Korset. Det innebär bland annat att inga medicinska omhändertaganden får göras annat det som beskrivs i referensmaterialet för första hjälpen och krisstöd. Individer som tillhör dessa yrkesgrupper får självklart vara frivilliga i Röda Korset men får då endast använda de kunskaper som inhämtats via utbildningarna de fått i sitt frivilliguppdrag. Eftersom denna gränsdragning kan vara svår är det mycket viktigt att även frivilliga med yrkeslegitimation genomgår Röda Korsets grundutbildningar.

4.4.3 Mottagning av spontanfrivilliga

När en kris väl inträffat är det ofta många som vill hjälpa till och då söker sig till Röda Korset. Vi måste därför redan innan en kris inträffar ha en beredskap för hur dessa spontanfrivilliga ska tas emot. Som ett stöd i arbetet finns ett introduktionsmaterial framtaget¹⁵. Materialet innehåller en kort presentation med ett antal talkort för ansvarig att utgå från. Till den hör ett häfte som individen som introduceras ska läsa och signera. Materialet innehåller bland annat information om Röda Korsets sju grundprinciper, uppförandekod, delar av frivilligpolicyn samt information om stresshantering och hur vi tar hand om oss själva i samband med en akut insats. Slutligen innehåller det en försäkran om att den frivillige tagit till sig informationen och kommer att agera i enlighet med de styrdokument och policys som reglerar uppdraget. Denna snabbintroduktion görs oftast av insatsledaren eller en särskilt utsedd frivilligsamordnare.

TIPS!

När vi behöver rekrytera nya frivilliga finns det digitala rekryteringsverktyget Reachmee till stöd. Verktöget hjälper oss att annonsera uppdrag, ta emot intresseansökningar, matcha personer med uppdrag och att kommunicera samt bjuda in till introduktion och möten. Mer information finns på Rednet.

15 Se materialet för att ta emot spontanfrivilliga på Rednet.

Under en längre insats bör individer som vill hjälpa till kallas till ett informationsmöte för introduktion. För att hålla ett sådant informationsmöte, finns en Powerpointpresentation att utgå från.¹⁶

Spontanfrivilliga ska alltid arbeta tillsammans med en eller flera rödakorsare och bör inte hantera särskilt utsatta målgrupper såsom barn, unga och äldre innan utdrag ur belastningsregistret uppvisas. Spontanfrivilliga ska bära rödakorsväst men tilldelas inte ett personkort.

4.5 Intern och extern samverkan

För att på bästa sätt kunna agera när något händer är samverkan både internt inom Röda Korset och externt med andra aktörer avgörande. Det är därför viktigt att identifiera vilka andra aktörer som finns i närområdet och skapa relationer samt nätverk innan en kris inträffar. Det handlar också om att i samråd med andra aktörer redan innan något hänt, förstå varandras roller och uppdrag samt vem som ansvarar för vad utifrån principen att alla ska göra det som de är bäst på. Det är även viktigt att klargöra vilka förväntningar vi kan komma att ha på varandra.

4.5.1 Intern samverkan

När en kris väl inträffat kan vi självklart ta kontakt med närliggande kretsar för att hjälpas åt. Om vi redan i vårt förberedande arbete samverkar och

samordnar oss lokalt, kan uppstarten och hanteringen av en krisinsats fungera både lättare och mer effektivt. Lika viktigt som att samverka med andra kretsar i kommunen när de finns, är det att samverka med kretsar också i närliggande kommuner.

Samverkan kan innebära att stötta varandra i framtagandet av krisberedskapsplaner eller att skapa en gemensam krisberedskapsplan i kommunen. Det kan också innebära att skapa en samlad bild över vilka resurser respektive krets har och hur de kan samordnas. Att hålla gemensamma utbildningar och öva tillsammans är bra sätt att samverka. Regionråden spelar också en viktig roll i att stötta kretsarna och bidra till nätverksbyggande.

4.5.2 Extern samverkan

Det finns flera externa aktörer som är relevanta att samverka med, exempelvis kommuner, regioner, länsstyrelser, ideella organisationer och privata företag. Ibland tar dessa, exempelvis kommunerna, kontakt med den lokala kretsen och ibland behöver vi själva initiera kontakten.

En förutsättning för samverkan är att Röda Korset inom ramen för samverkan förbehållslöst kan verka utifrån våra grundprinciper, vårt uppdrag och mandat samt att rödakorsare alltid verkar under rödakorsflagg. Det innebär bland annat inte vi inte

Fördjupning

Att ingå avtal med externa parter

I och med att rödakorsfrivilliga varit aktiva i flera krisinsatser i Sverige och att Röda Korset syns allt mer i media rörande dessa frågor kommer allt oftare frågor från externa aktörer om samverkan och att skriva olika typer av avtal, överenskommelser eller avsiktsförklaringar inom krisberedskapsområdet. Frågan kan exempelvis komma från kommuner, länsstyrelser eller regioner (före detta landsting).

Röda Korset ser positivt på denna utveckling där ökad samverkan har många fördelar såväl under en kris som i det förberedande arbetet med exempelvis ökad möjlighet att delta i aktörsgemensamma övningar. Generellt vill vi dock, som organisation, undvika juridiskt bindande avtal eller överenskommelser om specifika uppdrag som innebär att kretsar ska tillhandahålla ett visst antal frivilliga, lokaler, fordon eller materiel vilket kan vara svårt att leva upp till. Att istället skriva avsiktsförklaringar, överenskommelser eller avtal som syftar till att reglera villkor för samverkan före, under och efter en kris eller som innebär att Röda Korset utifrån förmåga och kapacitet vid varje unika händelse bidrar till myndigheternas insatser ser vi dock positivt på. Med kommunerna kan vi teckna lokala överenskommelser och med länsstyrelserna regionala. Detta även för att värna suveränitetsprincipen.

Ta gärna kontakt med Infoservice för att få stöd och råd om förfråga om avtal inkommer.

¹⁶ Se materialet för att ta emot spontanfrivilliga på Rednet.

kan ledas av en annan aktör och att vi alltid arbetar i rödakorsvästen eller andra funktionskläder med väl synliga logotyper.

Följande avsnitt beskrivs ett urval av aktörer som är relevanta att samverka med inom ramen för kretsens krisberedskap och vad det är viktigt att tänka på gällande samverkan för respektive aktör.

4.5.2.1 Kommuner

Då kommunerna har det yttersta ansvaret för kris-hantering vid en lokal händelse är det viktigt att vi redan innan något inträffar har etablerat en god kontakt och kommunicerat Röda Korsets uppdrag samt mandat i händelse av en kris. Kontakten med kommunen går ofta via kommunens krisstöds-/ POSOM-grupp, en säkerhetschef eller kommunens TiB. Många kretsar har idag etablerade kontakter med kommunerna och finns representerade i POSOM-gruppen.

När kretsen ska ta kontakt med kommunen är det viktigt att tänka på följande:

- När det finns flera kretsar i en kommun, gå ihop och ta gemensam kontakt inom ramen för samverkansrådet.
- Utgå ifrån Röda Korsets mandat, uppdrag och grundprinciper och ge konkreta exempel på vad Röda Korset inom kommunen kan göra i händelse av en kris. Broschyren Krisberedskap¹⁷ med tillhörande Powerpoint-presentation kan användas som stöd i kontakten.
- Om en kommunkrets eller kretsarna i en kommun gemensamt vill teckna en lokal avsiktsförklaring, överenskommelse eller ett avtal med en kommun är det viktigt att tänka på att kretsen inte binder upp sig till något som inte kan infrias, som att lova att bidra med ett visst antal frivilliga i händelse av kris eller att utföra vissa uppgifter som inte ligger inom Röda Korsets mandat.
- Ytterligare villkor är att Röda Korsets frivilliga alltid leds av rödakorsare och arbetar med rödakorslogotypen väl synlig.
- Utöver detta bör det klart framgå vem som står för uppkomna kostnader i samband med en, av kommunen initierad, insats.

I flera kommuner finns så kallade Frivilliga Resursgrupper (FRG). Dessa utbildas av Civilförsvarsförbundet och kallas ut av kommunen för att bistå kommunens insatser under en kris. Frivilliga rödakorsare kan inte ingå avtal om att vara med i

TIPS!

När man ska ta kontakt och samverka med andra aktörer är det viktigt att ta reda på så mycket information som möjligt om aktören i fråga. Ta reda på vad organisationen står för och vilka som står bakom organisationen eller företaget. Aktören måste dela vår värdegrund. Ta stöd i våra grundprinciper och policys för att göra denna bedömning. Kontakta Infoservice om ni är osäkra.

FRG i egenskap av rödakorsare eftersom det innebär att denne individ då leds av FRG (kommunen), bära FRGs blåa väst och omfattas av såväl de plikter som de förmåner som FRG och kommunen kräver och erbjuder. Rödakorsidentiteten, med allt vad det innebär, går då förlorad.

Om kretsen inte redan har en etablerad kontakt med kommunen, eller vill utöka sitt samarbete, kan följande vara några konkreta ingångsämnen att börja samtala om Röda Korsets potentiella roll inom:

- **Beredskapsveckan** – En årlig kampanj som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) driver som syftar till att öka kunskapen om hur människor påverkas av och kan förbereda sig för samhällskriser och höjd beredskap, ytterst väpnad konflikt. Kommunerna är huvudaktörer i Beredskapsveckan och har ett informationsansvar till sina invånare. Röda Korset har en roll genom att informera och bidra till ökad förståelse hos allmänheten.
- **Kommunens risk och sårbarhetsanalys (RSA)** – Kommunen ska enligt lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH) sammanställa en RSA varje mandatperiod. Kretsen kan föra dialog med kommunen om ifall det finns någon information man kan tillföra i RSA-arbetet.
- **Handlingsprogram LSO** – Kommunen ska enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) anta ett handlingsprogram för att säkerställa skydd mot olyckor, som ska omfatta åtgärder inom förebyggande verksamhet, räddningstjänst och

¹⁷ Materialet finns under lokal krisberedskap på Rednet.

efterföljande åtgärder. Kretsen kan ställa frågor om ifall kommunens handlingsprogram innehåller formuleringar kring hur samverkan med frivilligorganisationer (och Röda Korset i synnerhet) ska ske.

- **Styrdokument för kommunernas arbete med krisberedskap** – Utifrån en överenskommelse mellan Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och MSB ska kommunerna varje mandatperiod ta fram ett styrdokument för krisberedskapsarbetet. Detta ska innefatta åtgärder för att stärka beredskapen. Kretsen kan föra dialog med kommunen kring hur man kan samverka i vardagen och säkerställa att det finns en uppbyggd gemensam förmåga inför händelser, bland annat genom gemensamma övningar.

4.5.2.2 Länsstyrelser

Länsstyrelsen är regeringens företrädare i länen, och är alltså statliga myndigheter (till skillnad från regionerna). Om flera kommuner är drabbade av en kris har länsstyrelserna ett ansvar att stödja samordningen mellan kommunerna, regionerna, myndigheter, företag och organisationer inom sitt län. Röda Korsets kontakt med länsstyrelserna hanteras vanligen i samverkan mellan regionråden och tjänsteorganisationen. Frågan om regionala avsiktsförklaringar, avtal eller överenskommelser bör skötas av desamma utifrån de förutsättningar för samverkan som nämns under avsnitt **4.5.2 Extern samverkan**. Om kretsen blir kontaktad av Länsstyrelsen, informera regionrådet och/eller Infoservice.

4.5.2.3 Regioner

Regioner är regionala självstyrande enheter, med fullmäktige som väljs av invånarna, och är alltså inte myndigheter under regeringen. Regioner ansvarar för hälso- och sjukvård, smittskydd och kollektivtrafik samt regional utveckling och kultur. Kontakten med regionerna sköts vanligen i samverkan mellan regionråden och tjänsteorganisationen.

4.5.2.4 Ideella organisationer

En annan viktig samverkanspart är andra idéburna organisationer som finns representerade lokalt. Det kan exempelvis vara civilsamhällesorganisationer, idrottsföreningar och trossamfund. Det är viktigt att redan innan en kris ha diskuterat de olika organisationers roller, mandat och uppdrag samt vem som kan bidra med vad.

4.5.2.5 Privata aktörer

Det kan också vara bra att ha kontakter med den privata sektorn, exempelvis lokala handlare, som skulle kunna stötta Röda Korset med resurser såsom livsmedel och filter. Vid överenskommelser med lokala företagare eller motsvarande, se till att även komma överens om hur tillgången till varor eller tjänster hanteras i händelse av kris – det kan mycket väl vara utanför normala öppettider dessa behövs.

Nationellt har Röda Korset avtal med ett antal företagspartners och beredskapspartners, som vid en insats kan bidra med olika resurser, exempelvis kostnadsfria transporter, resor och logi. Dessa resurser kan enbart åberopas av nationell krisledningsstab.

4.5.2.6 Nätverk

En aktör som kan bildas vid en kris är snabbt och spontant bildade nätverk, ofta organiserade via internet. Ofta bildas dessa nätverk för insamling av exempelvis pengar eller tjänster. Ibland växer dessa nätverk så att de kan bli en röst i lokalmedia och en sammanslutning vi behöver förhålla oss till. Deltagarna ser ofta nätverket som en aktör, men frågan är om det inte är lika många aktörer som deltagare. Utmaningen med den här typen av nätverk är att veta vilka personer som legitimt företräder gruppen, då nätverk inte alltid vilar på demokratiska grunder, vilket medför att det kan vara svårt att samarbeta med dem.

Frivilliga försvarsorganisationer

Fördjupning

I Sverige finns arton frivilliga försvarsorganisationerna (FFO), som har en särskild roll i att stödja myndigheter och samhället vid kriser och inom ramen för totalförsvaret. De arton organisationerna och deras roll tydliggörs i förordning en om frivillig försvarsverksamhet. Svenska Röda Korset är en av de arton organisationerna, med ett särskilt ansvar inom stöd till totalförsvarets sjukvård och civilbefolkningens skydd.

Precis som med övriga externa aktörer är FFO:er en aktör som är bra att föra dialog och hitta god samverkan med.

Däremot kan det vara bra att föra dialog med denna gruppering för att dels stödja dem att möta faktiska behov men även för att vi ska kunna bilda oss en uppfattning om vilken utsatthet de har uppmärksammat i samband med krisen. Nätverk kan även vara en bra kanal för att rekrytera spontanfrivilliga till kretsens aktiviteter i krissituationen, vilket medför att de som vill engagera sig för utsatta vid en kris innefattas av de trygghetsförmåner som vi redan är rustade med.

4.6 Stöd till frivilliga

Att vara frivillig och ge stöd till andra är berikande, men kan samtidigt vara påfrestande. Det kan göra sig särskilt gällande i händelse av en kris. Vi behöver därför redan i ett planeringsskede tänka på hur stödet till frivilliga ska se ut, såväl under som efter en insats¹⁸.

Nedan följer några tips på vägen om vad du som insatsansvarig och insatsledare kan tänka på i en krissituation:

- Planera rimliga arbetstider, det måste finnas utrymme för vila.
- Ge tydliga uppdrag och tydliggör vilka förväntningar som finns.
- Ha regelbundna gruppmöten under krissituationen för att checka av med alla och kunna erbjuda stöd.
- Uppmuntra de frivilliga att arbeta två och två, så att ingen hamnar ensam i en svår situation.
- Uppmärksamma och diskutera stress och dess effekter för att snabbt uppmärksamma om någon får bekymmer.
- Prata om hur man kan ta hand om sig själv under insatsen.
- Stötta de som har upplevt särskilt svåra händelser.
- Skapa en avskild plats för paus och andhämtning.

Du kan lära dig mer om hur vi tar hand om oss själva och varandra i webbkursen Stöd till stödjaren som finns bland övriga kurser på Rednet. Du kan också läsa mer i broschyrerna Psykosocialt stöd till rödakorsare och Psykosocialt stöd – förebygga och hantera stressreaktioner. Broschyrerna finns att laddas ner på Rednet.

Dödsfall

Olyckor kan hända och människor kan bli akut sjuka och ibland kan det få fatala följder. Att ha med detta i tankarna kring stödet till frivilliga och drabbade är därför av yttersta vikt. Mer information om, samt rutiner vid dödsfall kan fås via Infoservice.

4.7 Övning ger stark beredskap

Frivilliga måste få rätt förutsättningar att utföra sina respektive uppdrag på bästa sätt. Rätt utbildningar är första steget till att säkerställa detta. För att vidare förankra och utveckla kompetensen måste vi också öva. Övning ger en möjlighet att i en trygg miljö förbereda hur Röda Korsets grundprinciper kan tillämpas i en kris. Vi behöver öva utifrån våra frivilligroller som exempelvis krisstödjare, förstahjälpare, insatsledare och insatsansvarig. Vi behöver också öva kretsens krisberedskapsplan, inklusive både intern och extern samverkan, för att säkerställa kontakter och att samordning av den lokala beredskapen fungerar. Under övning kan vi uppmärksamma saker vi inte tänkt på tidigare och finna detaljer som behöver förändras eller läggas till i våra planer. Övning är med andra ord en viktig del av vårt lärande och av vår krisberedskap.

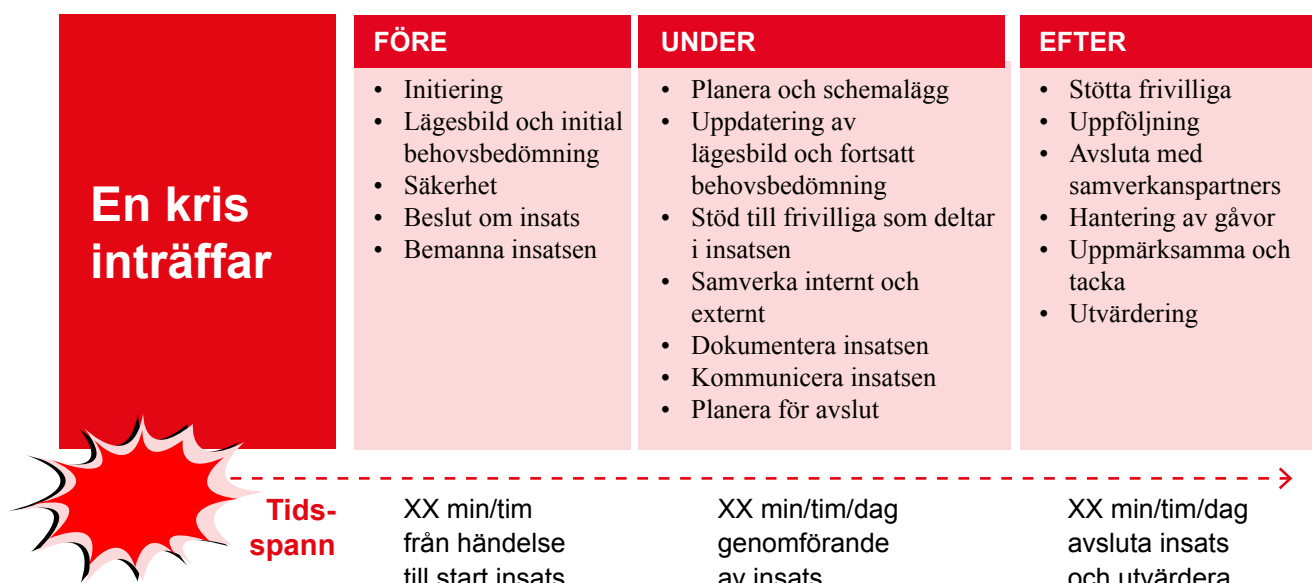
När kretsen tagit fram sin krisberedskapsplan kan en första övning vara att testa om larmkedjan fungerar. Då framgår om kontaktuppgifterna till alla frivilliga stämmer. En övning i larmning ger besked om hur snabbt de som larmas nås av sms, mejl eller det telefonsamtal.

Därefter är det bra att bygga på med praktiska övningar för de olika funktionerna inom kretsens krisorganisation. Genom en diskussionsövning fokuseras det på de grundläggande frågor som uppstår i olika steg vid genomförandet av en lokal krisinsats. Till exempel kan ni då träna på olika administrativa delar, som att kontakta Röda Korsets TiB, föra logg och planera en längre insats med såväl kretsens egna frivilliga som tillresta individer från andra kretsar.

TIPS!

I bilaga 11 – Övningsstöd, finns steg-för-steg-instruktioner för genomförande av olika övningar samt ett flertal olika scenarion att utgå ifrån. Stödet är anpassat så att både kretsar med och utan krisberedskapsplan kan använda det. **Tänk på att även en liten och enkel övning bidrar till utveckling.**

¹⁸ Se även avsnitt 5.3.1 Stöd till frivilliga efter en krisinsats i denna handbok

5. Att agera i kris

När vi får veta att en kris inträffat genomgår vi ett antal steg, från det att vi får kännedom om händelsen tills det att vi genomför och så småningom avslutar insatsen. I denna del redogör vi för dessa steg under rubrikerna före, under och efter en krisinsats.

5.1 Före en krisinsats

Innan en krisinsats genomgår vi fem steg:

1. initiering
2. lägesbild och initial behovsbedömning
3. säkerhet
4. beslut om insats och
5. bemanning av insatsen.

Nedan följer beskrivningar av dessa steg.

5.1.1 Initiering

Röda Korset kan agera antingen direkt vid en kris på egen hand eller genom en förfrågan från extern aktör. Som enskilda rödakorsare eller i egenskap av krets kan vi, på eget mandat, agera vid händelser i vårt närområde. Kretsen kan även få förfrågan, antingen från Röda Korsets TiB, från kommunen eller annan myndighet, om att bistå i en händelse. Kom

ihåg att TiB finns till förfogande om ni behöver råd och stöd i händelse av en skarp insats. Om ni planerar att agera är det därför bra att kontakta TiB.

5.1.2 Lägesbild, initial behovsbedömning

När något inträffar behöver kretsen först ta reda på fakta om händelsen. För att förstå omfattningen av en kris och hur Röda Korset kan agera är det viktigt att initialt ta fram en övergripande lägesbild. Lägesbilden bör kort beskriva bakgrund, händelseförlopp och nuläge. Se *bilaga 6: Lägesbild för stöd i detta*¹⁹.

Den bör även beskriva, i den mån vi vet, vilka aktörer som är på plats. Om förfrågan att bistå i en händelse kommer från Röda Korsets TiB eller kommunen, kan kretsen via dessa aktörer få information om vad som hänt.

Nästa steg är att göra en initial behovsbedömning. Utgå från den information ni fått fram i lägesbilden. Det innebär att vi gör övergripande antaganden om behov hos målgruppen och vilken typ av insats som kan svara mot dessa behov. Lägesbilden i *bilaga 6: Lägesbild* kan användas som stöd i detta arbete.

¹⁹ Bilaga 6: Lägesbild är mall för en lägesbild som kan användas som stöd för att strukturera upp fakta om händelsen. Lägesbilden består av fyra fält: fakta, antaganden/påverkan, inriktning och prioritering samt kommunikation. Utbildningen Att leda en krisinsats lär er mer om att arbeta utifrån lägesbilden och öva densamma.

Det viktigt att ta reda på: vilken/vilka insatser som ska utföras, om det är någon/några som är i särskilt behov av stöd²⁰, vilka resurser de drabbade själva har, uppskattad tidsåtgång, vilka frivilligroller som behövs och hur många frivilliga som ska kallas in samt behov av materiella resurser.

5.1.3 Säkerhet

För att inte utsätta personer (frivilliga, förtroendevalda, anställda och drabbade) för onödiga risker i samband med att vi agerar under en kris är säkerhet en viktig aspekt. Till vår hjälp finns säkerhetsguiden *Var försiktig!*²¹ framtagen. Säkerhetsguiden erbjuder ett stöd i säkerhetsarbetet såväl i våra vardagsverksamheter som före, under och efter en insats. Längst

Säkerhetsguiden erbjuder ett stöd i säkerhetsarbetet före, under och efter en insats.

Fördjupning

Röda Korsets säkerhetsarbete bygger på sju säkerhetsaspekter:

- 1 Acceptans** – Det är viktigt att vara accepterad som en neutral, opartisk och humanitär aktör av omgivningen. Acceptans är också nödvändig på den individuella nivån. Rödakorsare måste acceptera att uppträda i enlighet med Röda Korsets grundprinciper, Svenska Röda Korsets säkerhetsrutiner, frivilligpolicyn, uppförandekoden samt gått igenom säkerhetsguiden.
- 2 Identifiering** – Röda Korset måste alltid vara identifierbart och använder logotypen för detta ändamål.
- 3 Information** – All information måste vara aktuell och det måste finnas ett effektivt sätt för snabb spridning, särskilt om informationen rör säkerheten. Rödakorsare ska sträva efter att samla in och sprida så mycket säkerhetsrelaterad information som möjligt. Alla säkerhetsincidenter måste rapporteras, markeras och analyseras snarast.
- 4 Riktlinjer** – Röda Korsets säkerhetsföreskrifter och rutiner är obligatoriska för alla rödakorsare. Vid särskilda insatser ska risk- och säkerhetsanalyser göras för att minimera risker och säkerställa en säker arbetsmiljö.
- 5 Beteende/Uppförande** – Rödakorsaren är en representant för Röda Korset och uppförandet inverkar på hela organisationens respekt och anseende. Beteendet påverkar även den personliga säkerheten.
- 6 Kommunikation** – Att ha fungerande system för kommunikation är mycket viktigt för rödakorsares säkerhet i en krissituation.
- 7 Skydd** – Åtgärder ska vidtas för att säkra rödakorsares skydd. Regelbunden service och ett korrekt användande av utrustning, fordon och övrig egendom ska också ses till. Det personliga skyddet inkluderar olycksfallsförsäkring, träning i Första hjälpen, prioriterad tillgång till skyddsområde/lokal/förråd och skyddad parkering, speciellt vid insats på kvällar och helger.

TIPS!

De sju säkerhetsaspekterna kan du läsa mer om i självstudiematerialet "Var försiktig!".

²⁰ Till stöd för behovsundersökningen finns också Checklista: Genus och mångfald som finns på Rednet

²¹ Säkerhetsguiden *Var försiktig!* finns på Rednet.

bak i guiden finns ett självbedömningsformulär för rödakorsare att fylla i för att förbereda sig inför ett arbetspass, se även ***bilaga 7: Förhållningsregler och självbedömningsformulär vid insatser med hög riskfaktor*** i denna handbok.

Det kan finnas tillfällen där vi behöver göra en mer omfattande säkerhetsanalys. Exempelvis vid insatser vid allvarliga händelser, såsom våldsdåd och social oro, socioekonomiskt eftersatta områden eller om vi ska finnas på plats vid större publika evenemang såsom konserter, idrottsevenemang eller demonstrationer. En säkerhetsanalys görs i flera steg och omfattar allt från inhämtning av information från olika medier och kanaler, exempelvis polis, räddningsledare, andra organisationer eller kommunen, till att analysera och planera utifrån desamma. Informationen kan med fördel byggas på med egna observationer på plats. I de fall vi redan har verksamhet i ett område har vi ofta god kännedom om situationen och kan då också lägga till den redan kända informationen till säkerhetsanalysen. I ***bilaga 8: Säkerhet*** kan du läsa mer om hur en säkerhetsanalys kan genomföras.

För att vi ska kunna hjälpa andra behöver vi i ett första steg säkerställa att vi själva befinner oss på säkra platser. Om den eller de platser målgruppen för vårt stöd befinner sig på innebär fara ska vi själva inte ta oss dit. Vi behöver istället upprätta en samlingsplats utanför det området som utgör en säkerhetsrisk där vi kan hjälpa målgruppen. Detta sker vanligtvis i samverkan med exempelvis kommunen, räddningstjänst, polis och/eller andra myndigheter. Vid insatser agerar vi ofta samtidigt som exempelvis räddningstjänst, polis och andra myndigheter och organisationer. Vid sådana tillfällen bör Röda Korsets insatser inte vara förlagda på samma plats som polis och/eller räddningstjänst. Detta dels för att våra insatser inte ska störa exempelvis räddningstjänstens arbete och dels av säkerhetsskäl då myndigheter ibland är måltavla för exempelvis demonstranter. Ytterligare skäl för detta är för att vi ska kunna hävda vår status som en neutral, opartisk och självständig part. Det är avgörande såväl för vår säkerhet som för organisationens anseende. Självklart måste vi ändå följa de anvisningar vi får av myndigheterna exempelvis gällande säkerhet.

5.1.4 Beslut om insats

Utifrån lägesbilden, behovsbedömningen och säkerhetsaspekter kan vi sedan planera för att resursätta insatsen både vad gäller frivilligresurser och materiella resurser. När vi sedan vet vilka resurser insatsen kommer kräva behöver vi fatta ett beslut om att genomföra insatsen eller inte. Beslutet grundas på det vi tagit reda på i stegen innan, som ska vägas mot Röda Korsets uppdrag och mandat²². Lägesbilden i ***bilaga 6: Lägesbild*** kan användas som stöd för beslutsunderlag.

Beslutet att starta upp en insats ska fattas av kretsstyrelsen eller av insatsansvarig på delegation av densamma, av exempelvis en insatsansvarig. Insatsansvarig kan arbeta ensam eller med ytterligare frivilliga till hjälp i en lokal stab. Som tidigare nämnts ska TiB informeras och hållas uppdaterad. TiB kan även hjälpa till med att göra en behovsbedömning. Om kretsen inte har möjlighet att agera på egen hand kan stöd efterfrågas via TiB.

5.1.5 Bemanna insatsen

När beslutet om att genomföra insatsen är taget behöver vi besluta vad som ska göras och av vem (vilka funktioner). Frivilliga larmas sedan in, exempelvis via sms, mejl eller telefon enligt på förhand beslutade rutiner²³. För att kunna larma in frivilliga och andra resurser är det viktigt att kretsens larmlistor är uppdaterade. En rutin för hur kretsen går till väga vid larmning bör finnas i den skrivna krisberedskapsplanen.

När du är den som larmar in är det viktigt att du tänker på att:

- kortfattat beskriva vad som har hänt
- besluta om och förmedla samlingsplats
- utse en insatsledare som tar emot frivilliggruppen och startar upp arbetet
- planera för säkerheten för de frivilliga och drabbade²⁴.

22 Se avsnitt 3.2 Vad vi gör när något händer och avsnitt 3.6 Våra grundprinciper

23 Röda Korset har inget system kretsarna kan använda för att larma in. Kretsarna rekommenderas istället att använda appar/hemsidor som finns för att hantera grupp-sms.

24 Läs mer om säkerhet i avsnitt 5.1.3 Säkerhet i denna handbok.

5.2 Under en krisinsats

Under en krisinsats genomgår vi sex steg:

1. planera och schemalägg insatsen
2. fortlöpande bedömning
3. stöd till frivilliga
4. samverka internt och externt
5. dokumentera
6. kommunicera.

På kommande sidor följer beskrivningar av dessa steg.

5.2.1 Planera och schemalägg insatsen

Det vara svårt att veta hur länge insatsen kommer pågå. Det är ändå viktigt att planera och schemalägga den närmaste tiden, exempelvis dagen eller nästkommande dagar. Återkoppla till de som anmält sig, dels med bekräftelse om att de ska delta eller inte och dels med viktig information om insatsen och lägesbilden²⁵. Spara scheman för att i efterhand kunna se vilka som deltagit. Säkerställ att dessa hanteras i enlighet med GDPR. Det är också viktigt att planera för säkerheten och stödet till insatsledare och frivilliga samt ta kontakt med samverkanspartner. Tänk på att dokumentera allt som görs och beslutas samt att kommunicera insatsen både internt och externt.

Under insatsen behöver vi fortlöpande inventera vilka behov och resurser de människor vi möter har, bedöma om Röda Korsets insats fortfarande behövs och motivera samt besluta om insatsen ska avslutas eller förlängas. Detta kan du läsa mer om i avsnitten som följer.

Redan när insatsen planeras behöver arbetet med att göra en plan för när och hur insatsen ska avslutas inledas. I bilaga 14 finns en enkel checklista för en sådan Exitplan.

5.2.2 Fortlöpande bedömning

Löpande under insatsen behöver vi se över lägesbilden, vad vi vet om händelsen och hur den utvecklar sig. Att göra löpande behovsbedömningar innebär att observera och registrera de aktiviteter som äger rum och inventera vilka behov och resurser som finns, om det förändras och om nya behov uppstår. Det gäller behov hos så väl de frivilliga som agerar i insatsen som målgrupperna för insatsen. Vidare behöver vi se över säkerhetsaspekter och hur de förändrar sig. Detta görs i syfte att förbättra den

Som inlarmad insatsledare är det viktigt att du tänker på att:

- avvakta en bekräftelse från den som larmat in på att du har rollen som insatsledare
- fördela arbete och uppgifter efter kompetens och erfarenhet
- frivilliga alltid bör arbeta minst två och två
- vara uppmärksam på och säkerställa säkerheten för de frivilliga och drabbade²⁵ på platsen för insatsen.

²⁵ Läs mer om säkerhet i avsnitt 5.1.3 Säkerhet i denna handbok.

²⁶ Bilaga 9: Informationsdokument kan användas som underlag för att ge information till frivilliga i en krisinsats.

pågående insatsen, säkerställa att vi ger rätt stöd och tar hand om de frivilliga. Utifrån denna samlade information kan vi sedan göra bedömningar om huruvida vi ska fortsätta insatsen eller avsluta.

Initialt görs en fortlöpande bedömning av insatsledaren när hen kommer till platsen där insatsen ska ske. Insatsledaren kan då exempelvis utgå ifrån följande frågor:

- Hur många är drabbade?
- Finns särskilt utsatta grupper med särskilda behov (tänk på exempelvis ålder, kön och geografisk spridning etc.)?
- Vilka grundläggande behov har påverkats av händelsen (mat, vatten, värme, kommunikation etc.)?
- Vilka fysiska, psykiska och sociala konsekvenser har händelsen medfört?
- Finns det pågående hot mot människors säkerhet?
- Vilken information till allmänheten är viktig just nu?
- Vilka andra aktörer är aktiva (exempelvis myndigheter, föreningar, trossamfund etc.)?

Under insatsen görs om möjligt fortlöpande bedömningar av insatsledaren tillsammans med de frivilliga som deltar i insatsen såväl som målgrupperna för insatsen.

Avstämningar i gruppen som deltar i insatsen är viktigt för att få in information som ligger till grund för den fortlöpande bedömningen. Det är då insatsledaren kan fånga upp frivilliggruppens såväl som målgruppens behov och vilka resurser som finns och vilka som kanske saknas. Avstämningar i frivilliggruppen är även viktigt för att se hur insatsen fungerar och hur frivilliggruppen mår.

Här följer exempel på frågor som kan diskuteras under de löpande avstämningarna i frivilliggruppen:

- Är alla inblandade överens om uppdraget?
- Vilka arbetsuppgifter klarar vi bra?
- Vilka klarar vi mindre bra och varför?
- Vilka är våra nuvarande behov för att kunna fortsätta utföra vårt uppdrag? Vad behöver vi förändra?
- Vilka är målgruppernas behov och har dessa förändrats?

Under en insats är det av vikt att alltid ha en plan B eller, som den också kallas, kontinuitetsplan. Detta för att alltid ha beredskap för snabba förändringar avseende säkerhet, plötsliga förändringar avseende

Fördjupning

Kommunikation vid krisinsatser:

- Röda Korsets nationella pressjour 08-452 48 20 är ett stöd i kontakten med media.
- Tänk ut ett tydligt budskap för insatsen – vad är det viktigaste Röda Korset vill få sagt?
- Om situationen tillåter, använd din mobil för att ta bilder och filmer.*
- Berätta om ert pågående arbete i kretsens sociala medier.
- Använd era egna kanaler för att inom kretsen löpande informera om de insatser som genomförs eller planeras.
- Som privatperson har du rätt att fritt uttrycka dina åsikter i olika frågor. Du får dock inte uttala dig i media som representant för Röda Korset i frågor som ligger utanför ditt ansvarsområde.
- Kretsordförande eller utsedd talesperson kan svara på frågor om kretsens insats, men gällande frågor som rör Röda Korsets verksamhet på nationell eller internationell nivå måste du kontakta Svenska Röda Korsets pressjour.
- Kom ihåg att allt du säger kan citeras. Bli aldrig upprörd eller arg. Ljug aldrig, och spekulera inte om sådant du inte känner till.
- Visa handlingskraft genom att vara tydlig och konkretisera med exempel på hur vi jobbar. Prata inte om situationen i generella termer, eller vad andra aktörer gör – beskriv konkret och tydligt vad Röda Korset lokalt bidrar med.

* Tänk på att hantera bilder och information i enlighet med GDPR. Mer information GDPR finns på Rednet.

bemanning, akuta sjukdomsfall eller liknande. En sådan plan är till för att insatsledaren snabbt ska kunna besluta om att avsluta insatsen eller förflytta Röda Korsets insatser till en annan plats, där exempelvis ett gott säkerhetsläge kan upprätthållas.

Under en krisinsats skiljer vi på begreppen **behovsbedömning** och **behovsinventering**. Behovsinventering är en fördjupad undersökning av målgruppens behov som görs av alla frivilliga som deltar i insatsen. Det innebär att de löpande tar reda på behov och för det vidare till insatsledaren, exempelvis under de löpande avstämningarna. Behovsinventeringarna bidrar till den övergripande behovsbedömningen. Du får lära dig mer om detta i kursen Att leda en krisinsats.

5.2.3 Stöd till frivilliga

Under insatsens gång behöver vi även löpande säkerställa att de frivilliga som deltar, får det stöd de behöver. Läs mer om hur stödet kan se ut i avsnittet *4.6 Stöd till frivilliga*.

TIPS!

Viktigt är att redan i detta steg planera för insatsens avslut – läs mer under avsnittet *5.3 Efter en insats*.

5.2.4 Samverka internt och externt

I det allra flesta insatser kommer vi samverka både internt och externt. Vid samverkan är det

viktigt att utgå ifrån Röda Korsets grundprinciper, uppdrag och mandat samt vad Röda Korset kan bidra med i den specifika insatsen.

Under en insats delas ansvaret för samverkan mellan insatsansvarig och insatsledaren. Insatsansvarig samverkar strategiskt och taktiskt med aktörer som är engagerade i händelsen eller finns representerade på insatsplatsen, främst genom deras olika stabsfunktioner. Insatsledaren samverkar operativt med de aktörer som finns på insatsplatsen.²⁷

5.2.5 Dokumentera insatsen löpande

För att kunna utvärdera och lära av insatsen ska alla avgörande beslut, tagna kontakter och genomförda aktiviteter loggföras. Loggen kan vara i ett enkelt format, men det är viktigt att löpande dokumentera vad som görs när, vilka beslut som tas och av vem. När uppföljningen i efterhand sedan genomförs, är loggen viktig för att utvärdera hur hanteringen av insatsen fungerat. Av loggen ska det också framgå när insatsen formellt inleddes och avslutades, se *bilaga 10: Logg*.

5.2.6 Kommunicera insatsen

För Röda Korset är kommunikation en viktig del före, under och efter insatser. Vi vet att bilder²⁸ och vittnesmål från den faktiska platsen eller området är viktiga för att på ett effektivt sätt kunna berätta om vårt arbete. Ibland är det frivilliga på plats som har möjlighet att hjälpa till med att exempelvis ta enkla och värdiga bilder, andra gånger är det

Fördjupning

Informationshantering

I en kris är information lika viktigt som exempelvis vatten, mat och medicin. Med rätt information kan människor fatta välgrundade beslut. I en krissituation sprids rykten ofta snabbt och det kan påverka de val som människor gör på ett ödesdigert sätt. Information är också ofta lättillgänglig, exempelvis via sociala medier. Närvaro i sociala medier kan ge en uppfattning om vilka frågor som är mest angelägna och som behöver undersökas närmare genom andra metoder för informationsinhämtning. Det ger också en möjlighet att bemöta felaktiga rykten med fakta och korrekt information. Rykten* kan exempelvis hanteras genom att:

- ta reda på vilka rykten som sprids och lista dem
- undersöka vilka konsekvenser ryktena får för olika grupper i samhället
- bemöta ryktena med verifierad fakta
- sprida informationen i de kanaler som målgrupperna själva använder.

* Tänk på att vi som rödakorsare enbart korrigerar rykten med information vi fått från förstahandskällor eller andra etablerade informationskällor exempelvis krisinformation.se

²⁷ I webbkursen Samverkan i kris får du lära dig mer vilka aktörer vi kan komma att samverka med under en kris.

²⁸ Tänk på att hantera bilder och information i enlighet med GDPR. Mer information GDPR finns på Rednet

tjänstepersoner eller fotografer som kan göra det. I vissa lägen passar det inte att ta foton eller ställa frågor överhuvudtaget under den pågående insatsen – i sådana lägen får istället generiska bilder och budskap användas i kommunikationen.

Vid en kris är media ofta först på plats. Därför är det viktigt att vara förberedd på hur mediekontakter ska hanteras. Att kunna berätta om den aktuella insatsen och varför Röda Korset är involverade, är avgörande för att skapa förtroende för vårt arbete, både hos de direkt drabbade och hos allmänheten. Inom Röda Korsets tjänsteorganisation finns en pressjour (08-452 48 20) som har stor vana att ha journalistkontakter i såväl vardag som kris. Kontakta gärna pressjouren om du känner dig osäker eller behöver stöd vid journalistkontakter eller med framtagande av budskap.

Behovet av information är ofta stort vid händelse av en kris. Det är viktigt att även komma ihåg de personer som inte är direkt involverade i arbetet.

TIPS!

Som frivillig har du möjlighet att få stöd via Falck Healthcare. Du ringer kostnadsfritt alla dagar i veckan mellan klockan 08.00–21.00 på telefonnummer 08-406 67 17. Uppge Röda Korset och koden "Volontär". Förmedla denna möjlighet till alla som deltagit.

Se därför till att frivilliga inom kretsen och tjänsteorganisationen informeras löpande om det arbete som bedrivs. Genom tydlig och aktiv kommunikation skapar vi engagemang, involvering och minskar risken för ryktesspridning och missförstånd. Lägesbilden i ***bilaga 6: Lägesbild*** kan användas som stöd beslut om hur kommunikationen i insatsen kan se ut.

När du fotograferar i anslutning till en insats är det viktigt att du visar respekt för människor som befinner sig i området. Fråga alltid om lov när du fotograferar personer som blir identifierbara i bilden, och berätta vad bilden kommer att användas till²⁹. Försök om möjligt att få med någon form av Röda Korset-närvaro i bilden. Det kan vara allt från en person med väst med logotypen, till att man ser en rödakorsflagga i bakgrunden. Ibland kan det räcka med att exempelvis fota ryggen på frivilliga iförda våra kläder, gärna på väg mot en plats för att hjälpa till.

5.3 Efter en krisinsats

När en aktiv krisinsats har avslutats behöver en del praktiskt och administrativt uppföljningsarbete göras. Detta kan sammanfattas i sex steg:

1. Informera om beslut om insatsens avslutande.
2. Planera och genomför stöd till frivilliga.
3. Återställa lokaler och materiel samt hantera skänkta gåvor.
4. Planera och genomföra uppföljning och utvärdering.
5. Avsluta med samverkanspartners.
6. Uppmärksamma och tacka alla som bidragit till insatsen.

Se även bilaga 11 som är en enkel checklista att ta till när ni gör er exitplan.

5.3.1 Informera berörda om beslut om att avsluta insatsen

Det första som måste göras innan insatsen avslutas är att meddela berörda, det vill säga kretsens ordförande eller annan styrelseledamot, frivilliga i insatsen, samverkanspartner såsom myndigheter, andra organisationer, företag med flera och ytterst även drabbade om så är möjligt, om att insatserna kommer att avslutas och när så kommer att ske.

5.3.2 Stöd till frivilliga efter en krisinsats

Det är viktigt att ge stöd till alla som har deltagit i en insats. Enkla rutiner som att ha en samling i början och i slutet av varje arbetspass kan göra stor skillnad. Att bli välkomnad till sitt arbetspass och få en uppdatering kring läget samt se sina kollegor bidrar till en tryggare arbetsmiljö. Frivilligledare/ Insatsledaren ansvarar för att ett avslutande samtal genomförs.³⁰

5.3.3 Återställa lokaler och material samt hantera skänkta gåvor

Efter en insats kan det eventuellt finnas gåvor, exempelvis kläder och pengar, kvar som människor har skänkt. Om det inte redan gjorts vid mottagandet, är det viktigt att gå ut med information om detta både under insatsen och i efterskedet. Överblivna gåvor kan säljas i butiken. Intäkterna kan, precis som intäkterna från den ordinarie verksamheten, gå till kretsens ordinarie sociala verksamheter eller nationella insamlingar.

Efter en kris bör kretsen berätta för givare vad just deras gåva har bidragit med för att förändra situa-

²⁹ Detta krävs enligt Dataskyddsförordningen, GDPR, som gäller som lag i alla EU:s medlemsländer. Läs mer på Rednet.

³⁰ Mer information om stöd till frivilliga, se avsnitt 4.6 Stöd till frivilliga.

Foto: Peter Hodgson

tionen för de utsatta. Det kan ske genom en annons i tidningen, via ett inlägg på Facebook eller andra sociala medier eller via mötesplatsens skyltfönster.

5.3.4 Uppföljning och utvärdering

Uppföljning och utvärdering av en insats behöver anpassas efter insatsens karaktär, omfattning och kretsens lokala förutsättningar. När det är möjligt bör uppföljning ske vid ett gemensamt tillfälle för de som deltagit i insatsen inom ett par veckor efter att en insats avslutats. Att bjuda in till ett uppföljningsmöte har flera syften:

- Det är ett fint tillfälle för styrelsen att tacka för allas insatser.
- Att ge samtliga inblandade en övergripande och gemensam bild av insatsen. Ofta har individer varit involverade i olika skeden av en insats. Det kan kännas bra att få en överblick av helheten.
- Att reda ut eventuella oklarheter eller missförstånd.
- Att informera om stress och krisreaktioner samt hur en kan hantera desamma.
- Att träffas under lugna former och få tid att prata och ha trevligt tillsammans.

Tänk på att även bjuda in spontanfrivilliga och passa på att fånga upp de som fortsatt vill engagera sig i kretsen. Om det inte är möjligt att genomföra ett uppföljningsmöte kan ett alternativ vara att ringa till alla som deltagit i insatsen för individuella uppföljningar.

En utvärdering bör färdigställas inom 2–3 månader efter genomförd insats med syfte att lära inför framtida insatser. Den kan genomföras via exempelvis mejl, enkät och/eller ett eller flera möten med inblandade. Utvärderingen bör sammanställas skriftligt och inkludera exempelvis:

- en beskrivning av händelsen (vad, var, tid och omfattning)
- Röda Korsets respons (vad gjordes, för vem/hur många gjordes det, med vilka resurser, under hur lång tid)
- huvudsakliga slutsatser och lärdomar
- eventuell åtgärdslista (vad ska göras av vem och till när).

Använd gärna följande frågor för utvärdering tillsammans med de som deltagit under insatsen:

- Vilket var uppdraget?
- Vad gjorde vi?
- Vad fungerade bra?
- Vad fungerade mindre bra/dåligt?
- Vilka åtgärder behöver vidtas med anledningen av utvärderingens resultat. Vem ska göra vad till när?
- Vilka behöver informeras om våra lärdomar för att vi ska stå ännu bättre rustade nästa gång?

Dela gärna med er av erfarenheter genom att mejla utvärderingen till Infoservice.

5.3.5 Avsluta med samverkanspartners

Efter en insats kan flera olika samverkanspartners ha varit del i kretsens insats. Det kan exempelvis handla om andra lokala föreningar på er ort, kommunen och andra myndigheter. Erfarenheter har visat att ett gemensamt avslut efter insatsen bidrar till att relationen mellan de olika aktörerna stärks, vilket i sin tur skapar en större motståndskraft i lokalsamhället i händelse av att en ny kris eller händelse inträffar.

Förslag på avslut:

- Ta initiativet till att utvärdera insatsen.
- Samla alla som varit delaktiga vid ett tillfälle då ni delar med er av de erfarenheter som respektive aktör har vunnit i samband med insatsen.
- Skicka ett tackbrev med Röda Korsets organisationslogotyp alternativt kretslogotyp till aktörerna som deltagit i någon form där kretsen kort sammanfattar i ord eller siffror vad aktörens insats har betytt för de drabbade.
- En form av avslut kan också vara början till ett starkare samarbete inför kommande kriser. Ta initiativ till att starta ett nätverk med de aktörer som deltog i insatsen för att tillsammans bygga motståndskraft på den ort kretsen är verksam.
- Om ni under insatsens gång haft dialog med er kommun – underhåll denna. Även detta kan komma att underlätta för er i kommande kriser.

5.3.6 Uppmärksamma och tacka frivilliga och bidragsgivare

Glöm inte att på lämpligt sätt tacka alla som bidragit till Röda Korsets insats – såväl kretsens egna som utomstående.

TIPS!

Broschyrer i föreningsbutiken:

Lokal krisberedskap – från plan till handling

Information till rödakorsare – ROK1040

Vad gör du om krisen kommer?

Information till allmänheten – ROK3052

Röda Korsets krisberedskap

Information till myndigheter – ROK1041

5.4 Olika sorters krisinsatser

5.4.1 Krisberedskap vid social oro

Social oro kan uppstå som en reaktion på händelser eller situationer som snabbt eskalerar, till exempel efter en sprängning eller skjutning. Det kan också vara en reaktion på långvariga och lågintensiva kriser, såsom nedskärningar i samhällsservice och välfärdsinsatser, vilket i sin tur leder till marginalisering av grupper och områden.

Det är viktigt att kopplingen mellan krisberedskap och social hållbarhet blir tydlig. Röda Korsets styrka ligger i vår lokala närvaro och vårt förebyggande arbete. Vi är på plats före, under och efter krisen genom att anpassa vår vardagsverksamhet och vid behov växla upp.

Vid social oro kan Röda Korset exempelvis hjälpa till med trygghetsskapande aktiviteter, såsom trygghetsvandringar och bemanning av mötesplatser där psykosocialt stöd erbjuds. Vi kan också sprida relevant och bekräftad information. Vi agerar både på eget initiativ och på förfrågan från exempelvis kommuner.

Många kretsar har en god lokal samverkan med andra organisationer, trossamfund och övriga aktörer. Tillsammans kan vi genomföra olika insatser, såsom gemensam bemanning av krisinsatser, planering och förebyggande arbete, samt samverkan kring mötesplatser och lokaler. Genom samverkan kan vi enklare identifiera behoven i området och anpassa våra insatser därefter.

När vi bedriver verksamhet vid social oro är det viktigt att prioritera vår egen säkerhet. Det innebär att vi måste göra en bedömning av situationen, alltid arbeta i par och tydligt visa att vi är från Röda Korset, till exempel genom att bära en rödakorsväst. Det är också viktigt att ha att komma ihåg att alla rödakorsare har rätt till stöd, både i vardaglig verksamhet och vid krisinsatser. Läs mer om säkerhetsarbetet inom den lokala krisberedskapen och om psykosocialt stöd för rödakorsare på Rednet.

5.4.2 Beredskap vid höjd beredskap och väpnad konflikt

Om Sverige skulle hamna i en väpnad konflikt, eller om höjd beredskap råder, är Röda Korsets roll att bistå civilbefolkningen och att möta de humanitära behoven. Detta gör vi genom vår befintliga lokala och nationella krisberedskapsorganisation. Svenska Röda Korset är en del av Sveriges totalförsvar, men

arbetar även i ett läge av väpnad konflikt utifrån våra grundprinciper. I en sådan situation ställs det högre krav på att vi har förmåga att agera på egen hand, eftersom möjligheterna till samverkan kan vara begränsade, av praktiska eller principiella skäl. Läs mer om beredskap vid väpnad konflikt i *Rutin för kretsar inför väpnad konflikt*.

Om väpnad konflikt råder i Sverige kommer den verksamhet som kretsen bedriver att behöva omprioriteras. Arbetet behöver bygga på den verksamhet som bedrivs i vardagen, men vi kommer att behöva välja bort viss verksamhet för att kunna prioritera det som bedöms vara viktigast för att möta humanitära behov. För det lokala perspektivet i nödvändiga prioriteringar är det därför viktigt att kretsen har utfört en grundlig behovsundersökning.

Vid en konflikt i Sverige kommer vi få stöd från andra länder. Vi behöver därför vara beredda på att arbeta tillsammans med andra delar av den Internationella rödakors- och rödahalvmånerörelsen, såsom andra nationella föreningar, ICRC och IFRC.

Vi har till uppgift att säkerställa att alla parter i den väpnade konflikten följer den humanitära rätten.

Det innefattar att skyddssymbolen, det röda korset, respekteras och inte används fel eller missbrukas. Nationellt har vi, i händelse av väpnad konflikt, ansvar för att registrera barn som evakueras till eller från Sverige. Vi har även då ett ansvar att stödja totalförsvarets sjukvård och civilbefolkningens skydd i väpnad konflikt. Inför och under väpnad konflikt.

Som ytterligare tillägg till den här handboken finns en rutin för kretsar i förberedande arbete inom totalförsvaret och hur kretsar bör agera om en väpnad konflikt drabbar Sverige. I rutinen finns det en checklista med viktiga insatser kretsen kan göra redan idag för att vara mer förberedd på en eventuell väpnad konflikt. Rutinen innehåller också fördjupande kapitel som beskriver punkterna i checklistan och ger kretsen aktiviteter att utföra som en del av att förbereda sig.

Bilagor 1–16

Foto: Peter Hodgson

Bilaga 1

Diskussionsstöd: Identifiera lokala risker

Nedan följer några exempel på risker som kan påverka ert lokalområde och kretsens behov av en krisberedskapsplan. Listan är tänkt att fungera som inspiration i er diskussion.

Kom ihåg att en viktig del i arbetet med den lokala krisberedskapen är att säkerställa den egna säkerheten. Säkerställ att era frivilliga har läst självstudiematerialet *Var försiktig!* och använder er av säkerhetsanalysunderlaget i *bilaga 8: Säkerhet*, innan uppstart av insats.

Exempel på risker:

1. Naturrelaterade risker: Kyla, snö, skogsbränder, vårflooder, värmeböljor och översvämningar med mera.
2. Miljörelaterade risker: Finns exempelvis kärnkraftverk eller fabriker i närheten?
Finns andra risker för miljöfarligt avfall i kommunen eller på längre avstånd som kan spridas med vind och regn?
3. Trafikplatser och infrastruktur: Svagheter i infrastrukturen, platser med hög olycksfrekvens med mera.
4. Samhällsstörningar: Vad händer om infrastruktur som el, vatten eller internet inte fungerar?
5. Platser för större folksamlingar: Köpcentrum, sportanläggningar, industrier, gruvor, teatrar, biografier, platser med religiös betydelse, kollektivtrafik med mera.
6. Socioekonomiskt eftersatta områden: Finns det några förhöjda risker inom de specifika områden vi verkar?
7. Annat:

Bilaga 2

Åtgärdslista (sida 1/2)

Åtgärd	Vad	Ansvarig	Klart senast	Utfört
Identifiera lokala risker	Diskutera utifrån diskussionsstödet i bilaga 1.			
Inventera verksamheter	- Lista kretsens verksamheter - Resonera kring syfte, behov och effekter - Vilka ska fortsatt bedrivas i händelse av en kris och vilka kan ställas om respektive ställas in?			
Inventera frivilligresurser	- Vilka frivilliga finns i kretsen? - Vilka utbildningar och kompetenser har de? - Vilka av kretsens frivilliga har lämnat utdrag ur belastningsregistret?			
Inventera materiella resurser	- Lokaler (inkl. nycklar, kort och koder) - Fordon - Västar - Personkort - Eventuellt kriskit - Material för att bistå drabbade exempelvis filter, kläder, gosedjur, mobilladdare, kriter, såpbubblor, kortlekar och pussel. - Annat?			
Identifiera kompletteringsbehov och komplettera	Frivilligresurser - Finns kompletteringsbehov av frivilligresurser? - Finns de kompetenser och antal vi behöver? - Behöver vi komplettera med utbildningar? Materiella resurser - Vad behöver köpas in? Behöver vi beställa västar och personkort? Rutiner - Har vi rutin för hantering av utgifter och utlägg? - Har vi rutin för hur lokalerna kan användas och hur nycklar hanteras? - Har vi en rutin för gåvohantering? - Har vi en rutin för inventering av vårt material? - Har vi en rutin för att dokumentera/logga insatsen?			

Bilaga 2

Åtgärdslista (sida 2/2)

Åtgärd	Vad	Ansvarig	Klart senast	Utfört
Initiera intern och extern samverkan	Interna kontakter - Andra kretsar i kommunen eller i närliggande kommuner Externa kontakter - Kommunen (Exempelvis via POSOM, TiB eller säkerhetschef) - Andra organisationer - Trossamfund - Lokala företag			
Besluta hur Röda Korsets lokala krisorganisation ska se ut	- Vem/vilka har mandat att starta upp samt ta beslut under insats? - Hur ska lokala krisledningen se ut? Vilka roller behöver tillsättas? - Hur ser krisledningens mandat ut avseende användning av lokaler, material, frivilliga och pengar? - Hur ska kommunikation med TiB och samverkanspartners gå till? - Hur ska frivilliga nås vid inlärmning och under en insats? - Hur ska kommunikation utåt hanteras (hemsida, sociala medier och liknande)? - Hur ska nya och tillfälliga frivilliga hanteras? - Hur ska stödet till frivilliga se ut under pågående insats?			
Planera för krisens efterskede	- Ta fram rutiner för hur insatsen ska avslutas, utvärderas, dokumenteras och rapporteras - Ta fram rutin för hur stödet till frivilliga efter insats ska hanteras			
Öva	- Planera in interna övningstillfällen - När interna fungerar, planera tillsammans med samverkanspartners att delta i gemensamma övningar			

Bilaga 3

Beredskapsindex

Beredskapsindex är framtaget som en hjälp för att förstå kretsars olika förmåga att agera i en kris. Beroende av vilken nivå kretsen befinner sig på i indexet kan kretsen förväntas agera på olika sätt. Det kan handla om allt från att agera i samverkan med andra kretsar eller med stöd av Röda Korsets nationella krisledning, till att själva leda och samordna större insatser med såväl andra kretsar som andra frivilligorganisationer.

Beredskapsnivå	Innehåll
Nivå 1	- Kretsen har ingen uttalad, dokumenterad eller övad krisberedskap. - Kretsen anser sig inte heller ha resurser för att kunna agera i händelse av en kris.
Nivå 2	- Kretsen har ingen uttalad, dokumenterad eller övad krisberedskap. - Kretsen kan ändå komma att agera självständigt i händelse av kris eller bidra med resurser till närliggande krets/kretsar men inte utifrån en sedan tidigare fastställd krisberedskapsplan.
Nivå 3	- Kretsen har påbörjat arbetet med en lokal krisberedskapsplan. - Kretsen kan komma att agera självständigt i händelse av kris eller bidra med resurser till närliggande krets/kretsar men inte utifrån en sedan tidigare fastställd krisberedskapsplan.
Nivå 4	- Kretsen har tagit fram ett utkast till krisberedskapsplan där roller och ansvarsområden är definierade och tillsatta. Exempel på roller är: krisberedskapsansvarig i kretsstyrelsen, krisstödjare, förstahjälpare, insatsledare och frivilligsamordnare. - Krisberedskapsplanen behöver inte vara komplett/färdigställd.*
Nivå 5	- Kretsen har en färdigställd krisberedskapsplan*, där roller och ansvarsområden är definierade och tillsatta. - Kretsen kan självständigt leda sina egna insatser i händelse av kris. - Kretsen samverkar med övriga kretsar i kommunen och/eller kretsar i närliggande kommuner. - Kretsen har löpande dialog med kommunen, och andra relevanta aktörer. - Övning sker regelbundet, minst en gång per år.
Nivå 6	- Kretsen har en kvalitetssäkrad krisberedskapsplan*, där roller och ansvarsområden är definierade och tillsatta. - Kretsen kan självständigt leda sina egna insatser i händelse av kris. - Kretsen samverkar med övriga kretsar i kommunen och/eller kretsar i närliggande kommuner. - Kretsen har vidare möjlighet att leda och samordna större insatser med såväl andra kretsar som andra frivilligorganisationer. - Kretsen har, eller via en annan krets, löpande dialog med kommunen, och andra relevanta aktörer. - Övning sker regelbundet, minst en gång per år.

* Var krisberedskapsplanen bör innehålla, se avsnitt 4.1 Lokal krisberedskapsplan

Bilaga 4

Tips och råd vid hantering av gåvor

Följande kan vara bra att tänka på redan innan en kris inträffar:

Behoven: Finns det behov hos de som drabbas att få kläder eller saker? Om så är fallet bör ni undersöka med målgruppen vilka behov som finns och därefter vara tydliga med det i kommunikation med de som vill skänka. Tänk på att allmänheten ofta ger mer, och annat, än de saker som efterfrågas. Tänk också på att gåvor som lämnas är i tillräckligt bra skick för att kunna säljas eller ges ut till drabbade.

Lokaler: Är lokalerna anpassade för att ta emot stora mängder gåvor, eller behöver ni låna en annan mer anpassad lokal under en begränsad tid? Om så är fallet, vilka tider ska denna lokal bemannas och av vem? Vem har nycklarna?

Öppettider: Under vilka tider ska gåvor kunna tas emot? Tänk på att allmänheten kanske inte har möjlighet att lämna gåvor under mötesplatsernas ordinarie öppettider – behöver vi utöka dem under en period?

Kommunikation med allmänheten: Hur ska kommunikationen med allmänheten om vad som behövs, och var och när gåvor kan lämnas, gå till? Om kretsen har en struktur för att ta emot stora mängder gåvor med kort varsel kan ni med fördel snabbt gå ut med information i tidningar och på sociala medier. Ta redan innan något inträffar kontakt med lokalmedia och fråga om de kan hjälpa till att sprida information vid en kris.

Frågor från allmänheten och givare: Allmänheten vill ofta veta vad vi gör med de inlämnade gåvorna och hur det kommer sig att vi kan sälja gåvor istället för att ge dem i handen till de utsatta. Om eller när behovet hos målgruppen avmattas, kan gåvorna istället säljas i närmsta second hand-butik och överskottet gå till övrigt socialt arbete eller en nationell insamling. Detta är viktigt att kommunicera till givarna, så att de känner till hur deras gåva förvaltas och hanteras. Då det kan vara svårt att i efterhand meddela givare det, bör detta kommuniceras till givarna direkt när gåvan lämnas.

Företag: Precis som privatpersoner vill ofta företag skänka gåvor när något händer. Tänk på att företag, utöver att erbjuda saker, kan bidra genom att låta sina anställda arbeta som frivilliga på betald arbetstid.

Transport: Om kläder och prylar ska lämnas ut, planera transporten av sakerna till området samt hur utlämningen på plats ska gå till.

De drabbades integritet: Även i krissituationer behöver vi tillmötesgå de drabbades integritet och självbestämmande när det handlar om att välja vad man behöver och vad man vill bära av det som skänks. Om situationen medför att utdelning av kläder kan ske efter den akuta fasen bör vi säkerställa att målgruppen själva väljer ut kläder och saker. Det finns flera sätt att göra detta på. Ett exempel är att drabbade får presentkort eller kuponger att handla för.

Bilaga 5

Uppdragsbeskrivning och frivilligprofil: Krisstödjare

En akut krissituation, som en olycka eller en svår händelse, innebär för de flesta människor stort lidande och stor stress. Krisstödet utgår från Psykologisk första hjälpen är ett socialt, praktiskt och psykologiskt stöd och en del i vår krisberedskap. Det kan rädda liv och ge kraft till att återfå en så meningsfull och normal tillvaro som möjligt på längre sikt.

Uppdragsbeskrivning

Du förväntas:

- vara en frivillig stödperson i samband med extraordinära händelser.
- ge stöd utifrån och psykologisk första hjälpen till personer som drabbats av en kris.
- alltid arbeta tillsammans med minst en annan krisstödjare.
- kunna samarbeta med andra.
- hålla dig uppdaterad på manualer, checklistor, rutiner och material för krisstödjare.
- delta aktivt i kurser, erbjuden fortbildning, arrangerade möten, och övningar för uppdraget.
- utifrån ditt uppdrag ingå i Svenska Röda Korsets krisberedskap och vara beredd att öka ditt engagemang vid kris.
- svara på möteskallelser och kommunikation från frivilligledare meddela din krets om du inte längre kan inneha rollen.

Omfattning

Du åtar dig att:

- i dialog med kretsstyrelse, frivilligledare eller tjänsteperson komma överens om omfattningen av uppdraget så det passar både den tid du kan ge och vad verksamheten behöver.
- delta i avstämningar och stödjande insatser som erbjuds.

Är det här du?

Vi förutsätter att du delar Svenska Röda Korsets människosyn och humanitära värderingar. Röda Korsets grundprinciper är vägledande i allt frivilligarbete och inom ramen för uppdraget skriver du under

ett tystnadslöfte och genomgår de obligatoriska utbildningarna/ introduktioner som krävs för uppdraget.

Inom Svenska Röda Korset ser vi mångfald som en stor tillgång i arbetet. Människor med olika bakgrund, etnicitet, könsidentitet, ålder och funktionsvariation breddar vår kompetens och förmåga att utföra vårt uppdrag.

För att kunna utföra uppdraget behöver du:

- vara öppen, trygg och handlingskraftig i mötet med människor, direkt drabbade eller närstående.
- ha praktisk erfarenhet och intresse av att stödja människor i svåra situationer.
- gärna ha dokumenterad erfarenhet av och kompetens i att möta människor i kris.
- kunna reflektera över dina egna och andras insatser.
- kunna skilja på egna behov och andras.

Därutöver ser vi gärna att du:

- är lugn, trygg i dig själv, lyhörd och flexibel.
- kan ta ansvar och kan arbeta såväl självständigt som i grupp.
- är stresstålig.
- har en bakgrund i något människovårdande yrke men det är inte ett krav.

Introduktion och kurser inför uppdraget

- Röda Korsets grundkurser³¹
- Krisberedskap och totalförsvar i Sverige
- Psykologisk första hjälpen
- Fem principer för tidigt krisstöd
- Stöd till stödjaren

Kurser för uppdraget

Att vara krisstödjare

Du har också möjlighet att gå relevanta fördjupningskurser.

31 Rödakorskunskap, Att vara frivillig, Uppförandekoden, Säkerhetsguiden "Var försiktig!", Att mötas i vardag och kris med psykologisk första hjälpen, Första hjälpen, hjärt- och lungräddning med hjärtstartare.

Bilaga 5

Uppdragsbeskrivning och frivilligprofil: Förstahjälpare

Som förstahjälpare är din uppgift att utföra första hjälpen vilket innebär allt ifrån att ta hand om mindre skador till livräddande och livsuppehållande insatser i väntan på ambulans men också medmänskligt stöd och psykologisk första hjälpen.

Uppdragsbeskrivning

Du förväntas:

- utföra första hjälpen, vilket innebär allt ifrån mindre skador till livräddande och livsuppehållande insatser i väntan på ambulans.
- kunna ge medmänskligt stöd och psykologisk första hjälpen.
- att alltid arbeta tillsammans med en eller flera andra frivilliga första hjälpare under krisinsatser och uppdrag.
- delta i en introduktion, utbildningar och webbkurser. Du erbjuds även fortbildning för uppdraget.
- utifrån ditt uppdrag ingå i Svenska Röda Korsets krisberedskap och vara beredd att öka ditt engagemang vid kris.

Omfattning

Du åtar dig att:

- i dialog med kretsstyrelse, frivilligledare eller tjänsteperson komma överens om omfattningen av uppdraget så det passar både den tid du kan ge och vad verksamheten behöver.
- utföra uppdraget i enlighet med riktlinjer och handbok för Första hjälpen-grupper samt ibland utifrån lokala överenskommelser.
- årligen delta i minst två uppdrag.
- årligen delta i minst två gruppmöten.
- delta i utbildnings- och fortbildningstillfällen
- genomgå årlig kvalitetssäkring/behörighetsbedömning.

Är det här du?

Vi förutsätter att du delar Svenska Röda Korsets människosyn och humanitära värderingar. Röda Korsets grundprinciper är vägledande i allt frivilligarbete och inom ramen för uppdraget skriver du under ett tystnadslöfte och genomgår de obligatoriska utbildningarna/ introduktioner som krävs för uppdraget.

Inom Svenska Röda Korset ser vi mångfald som en stor tillgång i arbetet. Människor med olika bakgrund, etnicitet, könsidentitet, ålder och funktionsvariation breddar vår kompetens och förmåga att utföra vårt uppdrag.

För att kunna utföra uppdraget behöver du:

- vara minst 18 år
- ha erfarenhet av att möta människor med skilda behov och i olika livssituationer.
- ha god samarbetsförmåga och vilja att arbeta tillsammans med andra.
- kunna skilja på egna behov och andras.

Det är meriterande om du kan tala och förstå andra språk än svenska och engelska. Det är också viktigt att du:

- är lugn, trygg och lyhörd
- är stresstålig
- är intresserad av andra människor och deras situation.
- kan bekräfta och vågar vara känslomässigt nära
- har förmåga till anpassning och lärande

Introduktion och kurser inför uppdraget

- Röda Korsets grundkurser³²
- Krisberedskap och totalförsvar i Sverige

Kurser för uppdraget

Att vara förstahjälpare

32 Rödakorskunskap, Att vara frivillig, Uppförandekoden, Säkerhetsguiden "Var försiktig!", Att mötas i vardag och kris med psykologisk första hjälpen, Första hjälpen, hjärt- och lungräddning med hjärtstartare.

Bilaga 5

Uppdragsbeskrivning och frivilligprofil: Insatsledare lokal krisberedskap

Genom att vara frivillig som insatsledare är du en del av kretsens lokala krisberedskap och har det operativa ansvaret på händelseplatsen under en kris. Du kan även behörighet att agera som insatsansvarig i en lokal krisledning/stab.

Uppdragsbeskrivning

Du förväntas:

- skapa en övergripande bild av uppdragets omfattning i samband med en kris
- tydliggöra uppdraget för din grupp och leder gruppens arbete
- samordna Röda Korsets insats med övriga operativa aktörer
- rapportera till lokal eller nationell krisledning
- ge stöd till gruppens frivilliga
- delta i arrangerade möten, repetitionsutbildningar och övningar
- delta i en introduktion och webbkurser. Du erbjuds även fortbildning för uppdraget.
- utifrån ditt uppdrag ingå i Svenska Röda Korsets krisberedskap och vara beredd att öka ditt engagemang vid kris.

Omfattning

Du åter dig att:

- i dialog med kretsstyrelse eller tjänsteperson komma överens om omfattning och mandat för uppdraget.
- agera insatsledare vid behov när en kris inträffar.

Är det här du?

Vi förutsätter att du delar Svenska Röda Korsets människosyn och humanitära värderingar. Röda Korsets grundprinciper är vägledande i allt frivilligarbete och inom ramen för uppdraget skriver du under ett tystnadslöfte och genomgår de obligatoriska utbildningarna/ introduktioner som krävs för uppdraget.

Inom Svenska Röda Korset ser vi mångfald som en stor tillgång i arbetet. Människor med olika bakgrund, etnicitet, könsidentitet, ålder och funktionsvariation breddar vår kompetens och förmåga att utföra vårt uppdrag.

För att kunna utföra uppdraget behöver du:

- ha erfarenhet av frivilligt arbete
- ha praktisk erfarenhet av ledarskap
- ha praktisk erfarenhet av arbete i kris
- ha erfarenhet av och kompetens i att möta människor i kris eller i svåra situationer

Det är också viktigt att du:

- är bra på att samarbeta och att koordinera
- är flexibel och stresstålig
- är lyhörd
- är en bra förebild och inger förtroende
- kan ta ansvar, fatta beslut och delegera

Introduktion och kurser inför uppdraget

- Röda Korsets grundkurser³³
- Krisberedskap och totalförsvar i Sverige
- Samverkan i kris

Kurser för uppdraget

- Introduktion – Att leda en krisinsats
- Att leda en krisinsats
- Du deltar även i, för uppdraget, arrangerade möten, repetitionsutbildningar och övningar

33 Rödakorskunskap, Att vara frivillig, Uppförandekoden, Säkerhetsguiden "Var försiktig!", Att mötas i vardag och kris med psykologisk första hjälpen, Första hjälpen, hjärt- och lungräddning med hjärtstartare.

Bilaga 5

Uppdragsbeskrivning och frivilligprofil: Insatsansvarig lokal krisberedskap

Genom att vara frivillig som insatsansvarig är du en del av kretsens lokala krisberedskap. Du har det högsta beslutsmandat i en lokal insats och du ansvarar för att säkerställa att insatsledaren har de resurser som krävs för att genomföra insatsen. Insatsansvarig ansvarar också bland annat för att föra dokumentation, för uppföljning av insatsen och rapportering. Insatsansvarig kan arbeta ensam eller leda en lokal stab.

Uppdragsbeskrivning

Du förväntas:

- säkerställa att insatsledaren har de resurser (materiella och personella) som krävs för att genomföra insatsen
- skapa en övergripande bild av uppdragets omfattning i samband med en kris tillsammans med insatsledaren
- dokumentera insatsen (loggar)
- följa upp och eventuellt rapportera insatsen
- samordna Röda Korsets insats med övriga aktörer
- ge stöd till insatsledaren

Omfattning

Du åtar dig att:

- i dialog med kretsstyrelse eller tjänsteperson komma överens om omfattning och mandat för uppdraget.
- agera insatsledare vid behov när en kris inträffar.

Är det här du?

Vi förutsätter att du delar Svenska Röda Korsets människosyn och humanitära värderingar. Röda Korsets grundprinciper är vägledande i allt frivilligarbete och inom ramen för uppdraget skriver du under ett tystnadslöfte och genomgår de obligatoriska utbildningarna/introduktioner som krävs för uppdraget. Inom Svenska Röda Korset ser vi mångfald som en stor tillgång i arbetet. Människor med olika bakgrund,

etnicitet, könsidentitet, ålder och funktionsvariation breddar vår kompetens och förmåga att utföra vårt uppdrag.

För att kunna utföra uppdraget behöver du:

- ha erfarenhet av frivilligt arbete
- ha praktisk av ledarskap och /eller samordning
- ha erfarenhet av arbete i kris

Det är också viktigt att du:

- är bra på att organisera, strukturera och dokumentera arbete
- är bra på att samarbeta och att koordinera
- är flexibel och stresstålig
- är lyhörd
- är en bra förebild och inger förtroende
- kan ta ansvar, fatta beslut och delegera

Introduktion och kurser inför uppdraget

- Röda Korsets grundkurser³⁴
- Krisberedskap och totalförsvar i Sverige
- Samverkan i kris

Kurser för uppdraget

- Introduktion – Att leda en krisinsats
- Att leda en krisinsats
- Du deltar även i, för uppdraget, arrangerade möten, repetitionsutbildningar och övningar

³⁴ Rödakorskunskap, Att vara frivillig, Uppförandekoden, Säkerhetsguiden "Var försiktig!",
Att mötas i vardag och kris med psykologisk första hjälpen, Första hjälpen, hjärt- och lungräddning med hjärtstartare

Bilaga 6

Lägesbild

Fakta	Antaganden/Påverkan
Vad vet vi om händelsen? • Händelse? • Tid och plats? • Omfattning? • Säkerhetsläge? – Initial säkerhetsanalys • Pågående insatser?	Vilka antaganden kan vi göra baserat på den fakta vi har? • Vilka är drabbade (direkt och indirekt)? • Påverkan på drabbade? (direkt och indirekt) Särskilt utsatta grupper? • Vilka behov kan finnas? • Vilka behov antar ni Röda Korset kan bidra till att täcka? • Vilka insatser kan då behövas? • Hur förväntas händelsen utvecklas? Hur länge antar vi att Röda Korsets insats kan behövas?
Inriktning och prioritering	Kommunikation
Vad ska Röda Korsets insatser i den givna händelsen inriktas mot? • Röda Korsets roll och mandat – avgränsningar – vad gör vi och vad gör vi inte? • Förväntad längd på insatsen? Avslut? Inriktningsbeslut • Vem har mandat i kretsen om att fatta beslut? • Vilken typ av insats ska genomföras?	Vem/vilka behöver vi kommunicera med? Vad ska kommuniceras med vem och hur? Finns det avgränsningar i vad vi kan/ska kommunicera?

Lägesbild är ett sätt att strukturera information och skapa en överblick över en händelse som en kris eller incident som har eller kan få avsevärd påverkan på individer, miljön, egendom eller på en organisation.

Lägesbilden ska vara tydlig och synlig för alla som behöver ta del av den och bör därför göras på en whiteboard, blädderblock eller annat i större format. Lägesbilden ska uppdateras kontinuerligt under insatsen så att den hela tiden är aktuell.

På lägesbilden samlar vi fakta om händelsen, det vill säga sådant som vi med säkerhet känner till genom att ta del av information från, exempelvis, kommunens Tjänsteperson i beredskap. Här kan vi även göra kvalificerade antaganden om vilken påverkan eller konsekvens händelsen kan få för

drabbade på kort och lång sikt och notera frågor vi kan behöva ställa för att få fram ytterligare och kanske mer korrekt information för att kunna planera en eventuell insats.

För att inte tappa fokus och göra saker som ligger utanför vårt mandat är det viktigt att formulera ett inriktningsbeslut där vi dels talar om vad vi gör men också gör avgränsningar i fråga om vad vi inte ska göra.

Att kommunicera i och omkring insatsen är oerhört viktigt så även detta behöver vara tydligt och noteras i lägesbilden.

Som ett tillägg till lägesbilden kan en tidslinje, en aktivitetslista och viktiga kontakter läggas till under och invid lägesbilden.

Bilaga 7

Förhållningsregler och självbedömningsformulär vid insatser (sida 1/2)

Din och dina kollegors säkerhet är alltid viktigast.

- Du måste få en säkerhetsgenomgång innan du går på arbetspasset.
- Du måste vara klart identifierbar som rödakorsare (med väst eller arbetskläder).
- Det är insatsledaren som bestämmer på insatsplatsen.
- Rör dig aldrig utanför en satt säkerhetsgräns.
- Arbeta minst två och två, och aldrig mer än tio meter ifrån varandra.
- Du får aldrig uppträda aggressivt eller provocerande (se Röda Korsets uppförandekod som du hittar på Rednet).
- Var uppmärksam på förändringar i situationen som kan påverka säkerheten.
- Agera i tid och ta inga chanser.
- Säkerställ att säkra utrymningsvägar till återsamlingsplatsen finns (undvik återvändsgränder och tungt trafikerade vägar).
- Om ni är tvungna att flytta er, förändrar eller avbryta arbetet så måste insatsledaren omedelbart informeras.
- Alla tillbud (säkerhetsincidenter) måste rapporteras, använd incidentrapporten som finns på Rednet.
- Om du på något sätt känner dig osäker eller rädd, avbryt och återvänd till en på förhand bestämd återsamlingsplats.
- Se till att din arbetskollega följer med tillbaka, hen kan därefter ansluta till annan grupp.

Bilaga 7

Självbedömningsformulär (sida 2/2)

Detta är en självbedömning (checklista) för rödakorsare innan ett arbetspass.

Namn:

Datum:

Nr.	Innehåll	Nej	Lite	Ja
1	Förstår jag Röda Korsets grundprinciper?			
2	Vet jag vem jag rapporterar till?			
3	Vet jag vilka jag ska tjänstgöra med?			
4	Vet jag vilka jag ska samverka med? (extern personal)			
5	Är jag helt klar över min uppgift idag?			
6	Vet jag hur Röda Korsets anseende är på platsen?			
7	Har jag något på mig som synligt och tydligt identifierar mig som rödakorsare?			
8	Har jag fått en säkerhetsgenomgång?			
9	Är jag insatt i det aktuella säkerhetsläget på den plats jag ska vara?			
10	Har jag kollat om jag har på mig något som skulle kunna vara provocerande?			
11	Har jag all utrustning jag behöver?			
12	Har jag en fullt laddad telefon?			
13	Har jag telefonnummer till: den jag rapporterar till, Infoservice, Tjänsteman i beredskap (TiB) och polisen.			
14	Vet jag hur jag ska bete mig om någon är våldsam?			
15	Vet jag vart jag ska bege mig i ett utsatt läge?			
16	Känner jag mig helt förberedd för dagens insats?			
17	Känner jag mig lugn?			

Bilaga 8

Säkerhet

Säkerhetsanalys

Så här kan vi arbeta med riskbedömning:

1. Identifiera riskkällor för insatsen genom att inhämta information från exempelvis media, sociala medier, polis, räddningsledare, andra organisationer eller kommunen. Informationen kan med fördel byggas på med egna observationer på plats. I de fall vi redan har verksamhet i ett område har vi ofta god kännedom om situationen och kan då också lägga till den redan kända informationen till risk- och säkerhetsanalysen.
2. Gör en riskbedömning av de identifierade riskkällorna. Dokumentera i mallen nedan.
  - a. Hur stor är sannolikheten att risken leder till ohälsa eller olycksfall?
  - b. Vad blir konsekvensen?

Klassning av risk		Inverkan/Konsekvens				
		1 Obetydlig	2 Mindre	3 Måttlig	4 Svår	5 Kritisk
Sannolikhet	5 Händer/nära förestående	5	10	15	20	25
	4 Mycket trolig	4	8	12	16	20
	3 Trolig	3	6	9	12	15
	2 Möjlig	2	4	6	8	10
	1 Osannolik	1	2	3	4	5

3. Gör en samlad bedömning av sannolikhet och konsekvens utifrån samma mall. Det ger en bild av riskens omfattning: sannolikhet x konsekvens = risknivå (låg, måttlig, hög eller extrem)
Fundera över vilka åtgärder som kan vidtas för att eliminera eller minimera de risker som uppkommit. Allvarliga risker (de som klassas som röda eller orangea) prioriteras och åtgärdas först.

	Definition	Åtgärder som skall vidtas
Extrem risk	Konsekvenserna är katastrofala, Kan resultera i dödsfall och/eller i livshotande skador bland personal, svåra förluster av egendom, materiel och utrustning samt upphörande av alla aktiviteter.	Kräver omedelbar handling/åtgärd, Är risken acceptabel? Verksamhet kan inte genomföras förrän risken reducerats. Beredskapsplaner måste skrivas och testas.
Hög risk	Konsekvenserna kan resultera i svåra skador på personal, betydliga förluster av egendom, materiel och utrustning, svåra förseningar och möjligt upphörande av aktiviteter.	Prioriterad handling/åtgärd. – Kan risken mildras med beredskapsplaner? – Om så är fallet, då måste de testas och övas.
Måttlig risk	Konsekvenserna kan resultera i skadad personal, någon skada på eller förlust av egendom och utrustning samt förseningar av aktiviteter.	Kräver förhöjd medvetenhet, beredskap och särskilda förfaranden.
Låg risk	Konsekvenserna kan resultera i mindre skador på personal, möjliga skador på egendom och utrustning samt mindre förseningar av aktiviteter.	Behandlas genom rutinförfarande och är inbegripna i normala säkerhetsbestämmelser.

Flera olika åtgärder krävs ofta för att komma till rätta med en specifik risk.

Det finns inga exakta regler för när åtgärder måste vidtas. Utgångspunkten bör dock vara att risker ska reduceras så långt det är rimligt/möjligt.

Bilaga 9

Informationsdokument

Insats xxxx, datum xx-xx-xx

Information om Röda Korsets insats

Bakgrund till insatsen

Vad är det som har hänt? Vad vet vi fram till denna stund?

Varför är Röda Korset på plats?

Agerar på egen hand/i dialog med andra aktörer exempelvis kommun, polis eller andra frivilligorganisationer

Vad gör Röda Korset på plats?

- Exempelvis: Röda Korsets frivilliga erbjuder första hjälpen och psykologisk första hjälpen (krisstöd) vid behov.
- Exempelvis: Röda Korsets insats är planerad i samverkan med Polisen.

Vilka samverkar vi med?

Beskriv aktörer

Hur länge kommer Röda Korset vara på plats?

Hur många är ni som är här?

Besvara utifrån vad vi som är känt fram till denna stund.

Vad är ditt uppdrag?

Beskriv uppdraget

Vem ska du möta och var ska ni träffas?

xxxx

Säkerhetsaspekter

- Information från andra aktörer om sådan finns, till exempel räddningstjänst eller polis
- Information från Röda Korsets säkerhetsanalys om en sådan är gjord

Utrustning att ta med:

Något särskilt frivilliga behöver ha med?

Resor och logi:

Om aktuellt: Hur bokas resor?

Vart kommer frivilliga att sova?

Mat och dryck:

Behöver frivilliga ha med mat och dryck?

I så fall för hur länge?

Utlägg och ersättning:

- Frivilliga som deltar vid krisinsatser får idag ingen ekonomisk ersättning för nerlagd tid.
- Ersättning utgår för kost, resor och logi (ersätts i första hand av kretsen)

Försäkringar:

Alla rödakorsfrivilliga täcks av Röda Korsets försäkringar:

- Kollektiv olycksfallsförsäkring
- Kollektiv motorfordonsförsäkring
- Ansvarsförsäkring

Kontaktuppgifter:

- Insatsledare: Namn och telefonnummer
- Andra uppgifter
- Röda Korsets pressjour: 08-452 48 20
- TiB: 08-452 46 50

Förklaring: Kursiverade text byts ut med aktuell information, se texten som en vägledning i vilken information att fylla i. Börja fylla i den information som finns tillhanda och fyll på allteftersom insatsen förtydligas.

Bilaga 10

Logg (exempel)

Tidpunkt	Fråga/information	Beslut	Behov	Kommentar/viktigt

Bilaga 11

Övningsstöd

Bilaga 11 till Handbok Lokal krisberedskap är ett övningsstöd som vänder sig till frivilliga, förtroendevalda och kretsanställda.

Övningsstödet består av:

- Enkla övningar för att öva hur en krets får kontakt och samlas vid en kris eller händelse.
- Steg-för-steginstruktioner hur en krets kan planera, genomföra och utvärdera en diskussionsövning.
- Extra diskussionsmoment för de kretsar som vill utveckla egna övningar.
- Extra scenarion för att bygga egna övningar utifrån lokala behov.

Övningsstödet går att ladda ner som PDF från Rednet eller beställas i tryckt format från föreningsbutiken.

Bilaga 12

Tidschema för frivilliga

Insats/händelse:		Vecka:					Schemaläggare:	
Tider	Namn	Måndag datum	Tisdag datum	Onsdag datum	Torsdag datum	Fredag datum	Lördag datum	Söndag datum

Frivilliga organiseras i arbetspass varvid hänsyn tas till den enskildes möjligheter/önskemål, om tjänstgöring. Åldersläge och kondition beaktas. Arbetspassen bör inte överstiga 5 timmar plus en timmes avlastningssamtal.

Bilaga 13

Registreringsblankett

Datum: _____

Förnamn:	Efternamn:
Telefon/mobil:	Födelseår:
Adress:	E-post:
Yrke:	
Utbildning:	
Rödakorsutbildning:	
Språkkunskaper:	
Resurser/ kompetenser:	
Övrigt:	

FYLLS I VID INTERVJUN

Uppdraget:				
Följande dagar eller datum:				
Heldag	Förmiddag	Eftermiddag	Kväll	Natt
Noteringar från intervjun:				
Erbjudande av varor/tjänster:				

Intervjuat av:

Bilaga 14

Exitplan

Avslut av krisinsats – Exitplan

- Informera berörda aktörer om att insatsen är över och att krisledningen kommer att avvecklas.
- Informera kretsens ordförande om:
  1. Krisledningens beslut om att insatsen är över
  2. Ge en statusrapport
  3. Krisledningen kommer att avvecklas (ordförande meddelar styrelsen)
- Undersök behov av stöd för krisledning, frivilliga samt spontanfrivilliga som involverats i hantering av händelsen.
- Återställ lokaler och material – ta in utlånade västar och annan materiel med logotyp
- Säkerställ att nödvändig dokumentation sparas/tas tillvara.
  1. Hur dokumentationen sparas.
  2. Var dokumentationen sparas.
  3. Vem som ansvarar för att ta fram respektive tar tillvara dokumentationen.
- Planera återhämtning och stöd för berörda frivilliga för att återgå till normal verksamhet.
- Planera återhämtning och stöd för spontanfrivilliga.
- Besluta om datum för kortare uppföljning (kort tid efter avveckling).
- Genomför stöd till frivilliga samt spontanfrivilliga.
- Utse ansvarig för utvärdering av krishanteringen samt boka möte för återkoppling.
- Avsluta samverkanspartners.
- Tacka frivilliga samt spontanfrivilliga för genomförd insats.
- Tacka sponsorer och samverkanspartners.
- Besluta om hantering av gåvor. Inventera utestående åtgärder. Avveckla krisledningen.

Bilaga 15

Checklista frivilligas välmående

Checklista för dig som arbetar med frivilligas välmående under insats

FÖRE

- Checka särskilt av att den som ska göra sitt första pass, har information om insatsen, arbetsuppgifter, tider, och vet vem en vänder sig till vid frågor.
- Checka av att personen gått grundläggande kurser.
- Tipsa särskilt om de korta webbmodulerna i ”stöd till stödjare” och ”psykologisk första hjälpen”.
- Den som genomför sitt första pass: följ särskilt upp hur arbetet upplevts i slutet av passet.

UNDER

- Se till att alla bli välkomnade vid varje pass. Känsla av gemenskap ökar möjligheterna för att stötta varandra under dagen/passet, och för att upptäcka om någon i gruppen behöver utökat stöd.
- Försäkra dig om att all i gruppen känner varandra. Kör annars en presentationsrunda innan ni börjar.
- Informera kontinuerligt om insatsen så att alla sitter med uppdaterad information. Ta särskilt upp om förändringar gjorts eller kommer göras.
- Säkerställ att det finns tid för raster och pauser.
- Säkerställ så långt det är möjligt att frivilliga arbetar två och två.
- Försök att samla gruppen för en kort avstämning efter dagens slut. Syftet med stunden är att säkerställa att ingen lämnar passet med tungt sinne, med frågor eller oklarheter. Avstämningen behöver inte vara längre än 10–30 minuter. Frågor du kan använda:
Vad gjorde vi bra? Vad kunde vi gjort bättre? Vem behöver veta detta?
- Hänvisa till information på: Psykosocialt stöd till rödakorsare – Kunskapsbanken (rodakorset.se)
Frivilliga som slutar på obekväma tider:
- När någon slutar på obekväma tider, säkerställ innan passet slutar att personen känner sig trygg med att ta sig hem. Om fler slutar samtidigt, ta sällskap av varandra.
- Om möjligt meddela frivilligledare eller kollega att du kommit hem säkert.
- Klargör på förhand hur och när avstämning sker.

EFTER

- Mellan en vecka och en månad efter att insatsen avslutats, bjud in alla som varit delaktiga
Utvärdering av krisinsats – Lokal beredskap – Kunskapsbanken (rodakorset.se):
- Ge en helhetsbild av insatsen
- Tacka
- Informera om vanliga stressreaktioner

Bilaga 16

Utbildningstrappor (sida 1/2)

Att leda krisstödjare

Jag är utsedd av min krets att vara gruppleddare för krisstödjare och tränad att leda krisstödjare. Jag kan agera som krisstödjare i nationella poolen.

Att leda en krisinsats

Jag är utsedd av min krets att vara insatsledare och insatsansvarig. Utifrån kretsens krisberedskapsplan har jag mandat att starta upp, leda, samordna och avsluta Röda Korsets krisinsatser.

Fördjupningskurser

Jag är krisstödjare och vill fördjupa mina kunskaper. Jag är krisstödjare med avtal och behöver fördjupningskurser för mitt uppdrag.

Att vara krisstödjare

Jag är krisstödjare och kan använda psykologisk första hjälpen när kretsens krisberedskapsplan aktiveras

Svenska Röda Korsets grundkurser

Jag är frivillig och kan använda psykologisk första hjälpen i mina vardagsuppdrag

Att leda första hjälpen-uppdrag

Jag är utsedd av min krets och frivilligledare att vara gruppleddare i första hjälpen-gruppen

Att leda en krisinsats

Jag är utsedd av min krets att vara insatsledare och insatsansvarig. Utifrån kretsens krisberedskapsplan har jag mandat att starta upp, leda, samordna och avsluta Röda Korsets krisinsatser.

Fördjupningskurser

”Att vara krisstödjare”, fördjupningsutbildning ”Masskadehändelser och väpnad konflikt”. Dessa är fristående och krävs ej för att gå ”Att leda en krisinsats”.

Att vara förstahjälpare

Jag har gått grundkursen ”Att vara förstahjälpare”. Min gruppleddare har bedömt mig som behörig. Jag gör den årliga behörighetsbedömningen för att behålla min behörighet.

Praktikant

Jag går som praktikant i min första hjälpen-grupp

Förberedande kurser för förstahjälpare/Praktikantutbildning

Jag är frivillig på väg att bli förstahjälpare med fördjupad kunskap i första hjälpen, HLR på barn och vuxna samt totalförsvar

Svenska Röda Korsets grundkurser

Jag är frivillig och kan använda mina kunskaper och färdigheter i lokala krisberedskapsinsatser

Bilaga 16

Utbildningstrappor (sida 2/2)

Att leda en krisinsats

Jag är utsedd av min krets att vara insatsledare och insatsansvarig. Utifrån kretsens krisberedskapsplan har jag mandat att starta upp, leda, samordna och avsluta Röda Korsets krisinsatser.

Krisberedskap och totalförsvar i Sverige samt Samverkan i kris

Jag är frivillig i någon av kretsens verksamheter och är även involverad i kretsens krisberedskapsarbete

Uppdragsspecifik utbildning eller introduktion

Jag är frivillig och har ett uppdrag i någon av kretsens verksamheter, till exempel rödakorsvärd, besökare, första hjälpare i en första hjälpen-grupp, läxhjälpare eller frivillig i kretsens second hand-verksamhet

Svenska Röda Korsets grundkurser

Jag är frivillig inom någon av kretsens verksamheter och kan använda mina kunskaper och färdigheter i lokala krisberedskapsinsatser

Sökordsregister

Bedömnings- och krisinsatsledare (BKL)	6, 8, 11, 17
Behovsbedömning	6, 8, 35, 37, 38, 40
Behovsinventering	6, 40
Behovsundersökning	36, 44
Beredskapslager	6, 17, 26
Beredskapspartners	6, 17, 33
Frivilligsamordning	6, 8, 13
Funktionskläder	16, 25, 30, 32
Första hjälpen	6, 7, 8, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 25, 27, 28, 29, 30, 36, 51, 52, 53, 54, 59, 65, 66, 67
Förstahjälpare	7, 8, 12, 29, 30, 52, 66
Grundprinciper	15, 51, 52, 53, 54, 57, 72
Insatsansvarig	6, 7, 8, 12, 17, 34, 37, 40, 53, 54, 66, 67
Insatsledare	6, 7, 8, 11, 12, 17, 25, 26, 27, 28, 30, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 49, 53, 54, 56, 69, 66, 67
Kris	6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 20, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 40, 41, 43, 47, 49, 50, 53, 54, 55, 61, 67
Krisberedskapsansvarig	7, 49
Krisberedskapsgrupp	7, 28
Krisstödjare	7, 8, 12, 25, 28, 29, 30, 34, 49, 51, 66
Krisberedskapsplan	7, 8, 11, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 31, 34, 37, 46, 49, 66, 67
Lokal krisledning	7, 17
Mobila mötesplatser	13
Nationell krisledningsstab	6, 8, 11, 17, 22, 23, 24, 26, 33, 53
Nationell pool	17
POSOM	8, 10, 32, 48
Psykosocialt stöd	12, 21, 34, 43, 65
Psykologisk första hjälpen	6, 8, 12, 13, 17, 28, 29, 51, 52, 53, 54, 59, 65, 66
Rödakorsgrupp	16
Samverkan	7, 11, 16, 17, 22, 24, 25, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 25, 27, 38, 40, 41, 43, 44, 48, 49, 53, 54, 55, 64, 67
Spontanfrivilliga	13, 17, 22, 26, 30, 31, 34, 42, 64
Styrelse	7, 11, 18, 19, 42, 64
Säkerhet	8, 23, 35, 36, 37, 38, 39, 43, 46, 55, 56, 58
Särskilda roller	7, 8, 25, 27, 30
Tjänsteperson	7, 8, 11, 16, 17, 19, 24, 25, 27, 41, 51, 52, 53, 54, 55
Tjänsteperson i beredskap (TiB)	8, 11, 16, 19, 24, 25, 55

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Världens främsta katastroforganisation

Röda Korset är världens främsta katastroforganisation och vi finns på plats före, under och efter en katastrof. Oavsett om det är en naturkatastrof, konflikt eller annan kris. Vi ska förhindra och lindra mänskligt lidande var och när det förekommer, skydda liv och hälsa och säkerställa respekt för varje människas värde, särskilt under tider av väpnad konflikt och andra nödsituationer.

**Vi arbetar efter sju grundprinciper:
humanitet, opartiskhet, neutralitet, självständighet, frivillighet,
enhet och universalitet.**

Grundprinciperna på en minut

- Röda Korsets uppdrag är att förhindra och lindra mänskligt lidande (humanitet).
- Vi gör ingen skillnad på personer – vi diskriminerar inte när det gäller nationalitet, etnicitet, religion, samhällsställning eller politiska åsikter (opartiskhet).
- Vi tar heller inte ställning i konflikter eller meningsskiljaktigheter (neutralitet).
- Röda Korset är självständigt och kan inte styras, vi samråder och samverkar med andra, om dessa accepterar att vi arbetar utifrån våra grundprinciper (självständighet).
- Att engagera sig i Röda Korset är frivilligt – att ta emot hjälp från Röda Korset är också frivilligt (frivillighet).
- I varje land kan det endast finnas en nationell förening, vi är Svenska Röda Korset (enhet).
- Vi tillhör en världsomfattande rörelse där vi hjälper varandra (universalitet).

